

VASTUULLISIA VAATTEITA?

IHMISOIKEUDET
SUOMALAISTEN VAALEYRITYSTEN
TUOTANTOKETJUISSA

Tämän julkaisun on tuottanut Eettisen kaupan puolesta ry (Eetti). Eetti on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, joka edistää oikeudenmukaista maailmankauppaa, kestäviä tuotantotapoja ja vastuullista kuluttamista.

Yhteystiedot:

Töölöntorinkatu 2B 4. krs.

00260 Helsinki

puh. 050 349 5230

info@eetti.fi

www.eetti.fi

© Eettisen kaupan puolesta ry

Aineistoa käytettäessä lähde on mainittava.

Julkaistu lokakuussa 2014

Kirjoittajat: Anna Härri ja Outi Moilala

Muut työryhmän jäsenet: Antti Kylänpää, Anna Ylä-Anttila, Maria Eronen, Lotta Staffans

Taittaja: Kiira Sirola

Kannen kuva: © iStock.com/dorioconnell

**TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN**

Sisällysluettelo

Näin selvitys tehtiin.....	5
Vaatealan eettiset ongelmat.....	5
Yritykset ja ihmisoikeudet.....	6
BSCI-järjestelmä.....	7
Tehdastarkastukset eivät ratkaise kaikkea.....	7
BSCI-järjestelmän keskeiset puutteet.....	8
Elämiseen riittävä palkka.....	8
Ostokäytännöt.....	9
Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus.....	9
Yritysten vastaukset.....	11
Kesko Oyj (K-citymarket, Anttila ja Intersport).....	11
L-Fashion Group (Aleksi 13).....	13
Marimekko Oyj.....	14
Nanso Group.....	16
Reima Oy.....	19
SOK – Sokos, Prisma ja S-market.....	20
Stockmann Oyj (Seppälä, Lindex)	22
Texmoda Fashion Group.....	25
Veljekset Halonen.....	26
Hyviä käytäntöjä ulkomaisilta vaateyrityksiltä.....	27
Switcher ja elämiseen riittävä palkka.....	27
Marks & Spencer ja ostokäytännöt sekä elämiseen riittävä palkka.....	27
Johtopäätökset.....	28
Tuotantomaat.....	28
Vastuullisuusjärjestelmät.....	28
Ihmisoikeusvaikutusten arviointi.....	28
Toiminta ihmisoikeusloukkaustapauksissa.....	29
Korvaukset ihmisoikeusloukkauksien uhreille.....	29
Ostokäytännöt, uusien tavarantoimittajien hankkiminen ja vastuullisuus.....	29
Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus.....	30
Elämiseen riittävä palkka.....	30
Omat tehdastarkastukset.....	30
Työolojen kehittäminen.....	30
Suosituksia.....	31
Liite 1 Saatekirje ja kysymysrunko.....	31

Johdanto

Valtaosa Suomessa myytävistä vaatteista on tehty kehitysmaissa, erityisesti Aasiassa. Ylipitkät työpäivät, vaaralliset työolot ja elämiseen riittämättömät palkat ovat vaate-tehtaissa arkipäivää. Aasiassa on sattunut viime vuosina monia kuolonuhreja vaativia turmia vaate-tehtaissa¹ ja Ylen selvityksen² mukaan suomalaisyritystenkin vaatteita tehdään huonoissa työoloissa pienellä palkalla.

Tämä selvitys kartoittaa suurimpien suomalaisten vaateyritysten työtä ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi niiden tuotannossa ja alihankinnassa sellaisista maista, joissa työelämän ihmisoikeudet eivät useinkaan toteudu. Näkökulmana on niin sanottu Ruggien viitekehys eli YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet. Periaatteiden mukaan kaikilla yrityksillä on velvollisuus varmistua siitä, että ne kunnioittavat ihmisoikeuksia tuotantoketjuissaan. Länsimaisten yritysten kuului yrittää estää ihmisoikeusrikkomuksia alihankkijoiden tehtailla muun muassa tekemällä ihmisoikeusvaikutusten arviointia ja korjaamalla epäkohtia.

Yleiskuvana voi sanoa, että suomalaisyritykset kokevat vastuullisuuden aikaisempaa tärkeämmäksi,³ mutta ihmisoikeusajattelu ei ole vielä lyönyt läpi. Yksikään tutkituista suomalaisista yrityksistä ei ole sitoutunut maksamaan elämiseen riittävää palkkaa tavarantoimittajien tehtailla työskenteleville ompelijoille ja ihmisoikeustyössä tukeudutaan monessa yrityksessä liikaa vastuullisuusjärjestelmä BSCI:hin.⁴

¹ Muun muassa Rana Plaza -tehtaan romahdus ja Tazreen-tehtaan palo. Lue lisää osoitteesta: <http://www.cleanclothes.org/ranaplaza> ja <http://www.cleanclothes.org/news/press-releases/2013/11/21/one-year-after-tazreen-fire-the-fight-for-justice-continues>

² Ks. Ylen selvitys: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/14/verentahrimat-muotivaatteet-kasikirjoitus>

³ Vertaileminen aiempiin selvityksiin on kuitenkin tulkinnanvaraista, sillä kysyimme erilaiset kysymykset kuin aiemmissa selvityksissä. Viimeisin aiempi selvitys on Finnwatchin vuonna 2010 julkaisema Ostoja etelästä ja hikipajoista – Kotimaisten vaate- ja urheiluyritysten sosiaalinen ja ympäristövastuu: http://finnwatch.org/images/Ostojat_etelasta_ja_hikipajoista.pdf.

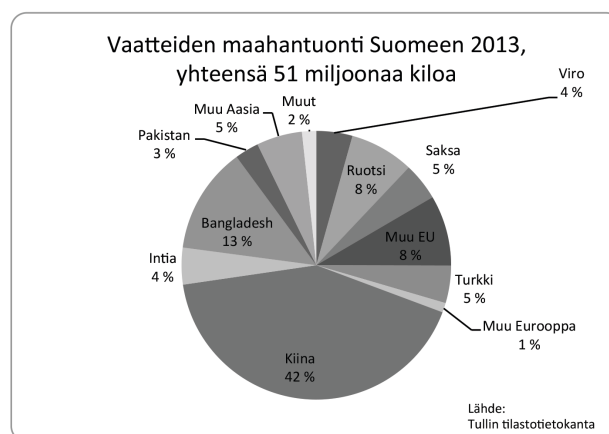
⁴ Business Social Compliance Initiative sivulla 7.

Näin selvitys tehtiin

Tätä selvitystä varten on lähetetty kyselytutkimus yhdeksälle eri suomalaiselle vaateyritykselle. Yrityksiksi valittiin suurimpia suomalaisia vaateyrityksiä. Yritykset ovat Veljekset Halonen, Kesko, L-Fashion Group, Marimekko, Nanso Group, Reima, SOK, Stockmann ja Textmoda Fashion Group. Kysely lähetettiin sähköpostitse kesäkuussa 2014 ja yrityksille annettiin kaksi viikkoa vastausaikaa. Saatekirje ja kysymykset ovat liitteenä. Lisäksi yritykset saivat kommentoida oman osionsa tekstejä ennen julkaisua. Yrityskohtainen tieto perustuu pääasiassa yritysten itse antamiin tietoihin. Yritysten vastaukset kokonaisuudessaan ovat Eettisen kaupan puolesta ry:n internetsivuilla.

Vaatealan eettiset ongelmat

Kansainvälinen vaatekauppa vapautui vuonna 2005 sitä rajoittaneen monikuitusopimuksen päätyttyä. Sen jälkeen kehitys on ollut huolestuttavaa: työolot ja palkat eivät ole parantuneet, vaan osittain huonontuneet ja maahantuontihinnat ovat laskeneet globaalisti.⁵

Kuten kuviosta näkyy, suomalaisten ostamat vaatteet tehdään pääosin Aasian niin sanotuissa riskimaissa. Riskimaat ovat BSCI-järjestelmän⁶ määrittelemiä maita, joissa ihmisoikeusloukkausten riski on suuri. BSCI:n riskimaalistassa on muiden muassa Kiina, Intia, Bangladesh, Venäjä, Romania ja Ukraina.

Suomeen tuotavien vaatteiden suurin alkuperämaa on Kiina. Vuonna 2013 Kiinan-tuonti muodosti koko tuonnista lähes puolet Tullin tilaston mukaan. Muu Aasia muodosti suorasta tuonnista neljänneksen ja Euroopan maiden osuus oli toinen reilu neljännes. Aasian maista Kiinan ohella tärkeimpiä tuotantomaita ovat Intia, Bangladesh ja Pakistan. Myös Turkista tulee melko paljon vaatteita Suomeen.

Tullin tilastossa on Euroopasta tulevia vaatteita, joita ei ole yleensä tehty EU-maissa,⁷ vaan kyseessä ovat länsimaisten brändiyritysten vaatteet, jotka tulevat EU-maiden kautta.⁸ Itä-Euroopassa sen sijaan on vielä vaateusteollisuutta.

⁵ Moilala, Outi (2013) Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita. Into Kustannus.

⁶ Lisää BSCI-järjestelmästä tämän selvityksen sivulla 7.

⁷ Vanhoissa EU-maissa ei ole enää kunnolla vaateusteollisuutta

⁸ Moilala, Outi (2013) Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita. Into Kustannus.

Vaatealan suurimmat sosiaalisen vastuun ongelmat Aasian ja myös joissakin Itä-Euroopan tuotantomaisissa ovat terveydelle vaaralliset työolot, lapsityövoima, pakkotyö, matalat palkat ja ylipitkät työajat. Farkkujen hiekkapuhallus aiheuttaa hengenvaarallista silikoosia, ja Bangladeshissa on ollut kuolonuhreja vaativia tehdaspaloja ja -romahduksia. Lapsityövoimaa on vaatealalla edelleen. Joillakin tehtailla on pakkotyöksi laskettavia käytäntöjä, kuten palkkojen pidättämistä, jotta työntekijä ei pääsisi lähtemään tehtaalta. Palkat eivät yleisesti ottaen riitä elämiseen edes kehitysmaissa, ja 12-tuntiset työpäivät kuusi tai seitsemän päivää viikossa eivät ole harvinaisia.⁹ Lapsityötä voitaisiin vähentää varmistamalla lasten koulunkäynti ja maksamalla aikuisille elämiseen riittävää palkkaa, jotta perheiden ei tarvitsisi laittaa lapsiaan töihin.

Yritykset ja ihmisoikeudet¹⁰

Ruggien viitekehyksellä tarkoitetaan YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevia, vuonna 2011 valmistuneita periaatteita,¹¹ jotka selkiyttävät yritysvastuun eri osapuolten velvollisuuksia.

YK:n pääsihteeri Kofi Annanin nimittämä työryhmä, jota johti professori John Ruggie, konsultoi laajasti liike-elämää, hallituksia ja kansalaisyhteiskuntaa, ja loi kolme pääperiaatetta eli pilaria, jotka ovat:

1) Valtioilla on velvollisuus suojella ihmisiä yritysten ja muiden tekemiltä ihmisoikeusloukkauksilta

2) Yritykset ovat vastuussa ihmisoikeuksien kunnioittamisesta

3) Valtioiden on varmistettava, että ihmisoikeuksien rikkojat joutuvat vastuuseen ja uhrin saavat tehokasta oikeudellista ja muuta tukea

Ensimmäisen pilarin mukaan päävastuu ihmisoikeuksien toteutumisesta säilyy valtioilla, jotka ovat velvollisia sääntelemään laeilla ja muilla tavoin yritysten toimintaa.

Toinen pilari toteaa myös yrityksillä olevan vastuuta. Yritysten on vältettävä omalla toiminnallaan aiheuttamasta ihmisoikeusloukkauksia tai myötävaikuttamasta niihin. Lisäksi niiden on yritettävä estää tai lieventää ihmisoikeusloukkauksia, jotka ovat suoraan yhteydessä niiden toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin, vaikka kyseinen yritys ei itse olisi niitä aktiivisesti aiheuttamassa. Käytännössä se tapahtuu noudattamalla alun perin yri-

tyskauppojen yhteydestä tuttua huolellisuusvelvoitetta eli niin sanottua ihmisoikeuksien due diligence -velvoitetta. Tämä tarkoittaa sitä, että yritysten on kartoitettava tuotantonsa ihmisoikeusvaikutuksia ja -riskejä sekä estettävä ja lievennettävä loukkauksia. Lisäksi Ruggie on tarkentanut, että yritysten on raportoitava siitä, miten ne varautuvat ihmisoikeusloukkausten varalle.

Ruggien periaatteissa uusi ja tervetullut lisä on varsinkin vaatimus tehdä ihmisoikeusvaikutusten¹² arviointoja, jotka ovat tärkeitä alihankintaan perustuvilla aloilla, kuten vaatealalla. Aiemmin ihmisoikeuksien valvontakäytännöt koskivat paremminkin ylikansallisten yritysten ja niiden tytäryhtiöiden toimintaa.¹³ Velvoite selkiyttää esimerkiksi, mikä on tilaajayritysten vastuu tavarantomittajan tekemistä ihmisoikeusloukkauksista. Suomalaisen yrityksen velvollisuus on hankkia tietoa tavarantomittajien työoloista ja pyrkiä parantamaan epäkohtia.

Myös kolmas pilari eli ihmisoikeusloukkausten hyvittäminen on tärkeä mekanismi, mutta se on jäänyt vähemmälle huomiolle EU:ssa ja jäsenmaissa.¹⁴ Kolmannen pilarin mukaan valtioiden täytyy varmistaa lakien ja muiden keinojen avulla oikeuskäsittely ja asianmukaiset tuomiot ihmisoikeuksien loukkaajille sekä esimerkiksi kuntoutusta, rahallisia ja muita korvauksia uhreille. Yritysten taas täytyy maksaa korvauksia tai hyvittää loukkaukset muilla keinoin. Yrityksillä on velvollisuus korvata myös tavarantomittajien aiheuttamia ihmisoikeusloukkauksia.

Ruggien prosessi sysää kansainvälistä yritysvastuupolitiikkaa eteenpäin. Vuonna 2014 eri puolilla maailmaa, myös EU:ssa ja sen jäsenmaissa, valmistellaan sitä, miten Ruggien periaatteet olisi toteutettava käytännössä. Kansainvälisesti Ruggien työryhmän esittämät periaatteet ovat saaneet laajaa tukea niin yritysmaailmasta, hallituksilta kuin kansalaisyhteiskunnasta. Suomessa on hyväksytty syksyllä 2014 Ruggien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma.¹⁵

Toimeenpanosuunnitelmassa on muun muassa kohta lainsäädäntöselvityksestä, jolla selvitetään yritysten ihmisoikeusvastuun nykytila sekä tehdään konkreettisia muutosesityksiä. Eettisen kaupan puolesta ry, Kepa ja monet muut järjestöt vaativat, että lainsäädännöllä asetetaan yrityksille sitovia velvoitteita muun muassa ihmisoikeusvaikutusten arviointien tekemiseksi ja niistä raportoimiseksi.¹⁶ Järjestöt katsovat, että viime vuosina yritysten tuotannossa ilmitulleiden ihmisoikeusloukkausten¹⁷ vuoksi yritysten vapaaehtoisesta vastuusta on ohi ja että kaikkia yrityksiä ei saada vastuulliseksi, ellei sitä tehdä sitovilla laeilla.¹⁸

⁹ Moilala, Outi (2013) Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita. Into Kustannus.

¹⁰ Tämä osa tekstistä on julkaistu aiemmin Työmaailma-lehden numerossa 2/2012 ja kirjassa Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita (Moilala, Outi 2013).

¹¹ Ruggien työryhmän loppuraportti on englanniksi osoitteessa http://www.ohchr.org/documents/issues/business/A_HRC_17_31.pdf

¹² Ihmisoikeusvaikutusten arvioinnista käytetään myös termiä huolellisuusvelvoite tai -periaate. Ks. muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön nimittämän työryhmän mietintö YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansalliseksi toimeenpanoksi: http://www.tem.fi/files/39665/TEM_jul_18_2014_web_30042014.pdf

¹³ Yksi tällainen käytäntö oli OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, jotka myöhemmin päivitettiin vastaamaan Ruggien periaatteita ja niihin lisättiin alihankintaa koskevia osia.

¹⁴ Ks. muun muassa kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen European Coalition for Corporate Justice -järjestön tiedote asiasta: www.corporatejustice.org/Business-and-human-rights-on-the-ht?lang=en.

¹⁵ Ks. Valtioneuvoston tiedote 388/2014: vnk.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=424895

¹⁶ Ks. järjestöjen yhteinen kannanotto Ruggien periaatteiden toimeenpanosta Suomessa: http://www.kepa.fi/tiedostot/ruggie_kirjallinen_lausunto_0606_final.pdf

¹⁷ Ks. muun muassa Finnwatchin raportit Halvalla on hintansa: http://finnwatch.org/images/finnwatch_private_label_web_3_rev.pdf ja Viidakon lait: http://finnwatch.org/images/palmuoljy_web.pdf

¹⁸ Ks. järjestöjen yhteinen kannanotto Ruggien periaatteiden toimeenpanosta Suomessa: http://www.kepa.fi/tiedostot/ruggie_kirjallinen_lausunto_0606_final.pdf

Vastustustakin on ollut. Ruggien periaatteita laadittaessa EU:n komissio ja useat unionin jäsenmaat vastustivat ihmisoikeudet turvaavien toimenpiteiden tekemistä valtioille pakollisiksi. EU oli myös innoton laajentamaan valtioiden vastuuta oman maansa yritysten toiminnasta kansallisten rajojen ulkopuolelle.

BSCI-järjestelmä

Suurin osa tässä selvityksessä mukana olevista suomalaisista yrityksistä on järjestänyt niin sanottujen riskimaiden tehdastarkastukset Business Social Compliance Initiativen eli BSCI-järjestelmän avulla. BSCI on laajalle levinnyt yritysten johtama vastuujärjestelmä: sillä on maailmanlaajuisesti yli tuhat yritysjäsentä.

BSCI-järjestelmä nojaa tehtaiden tarkastuksiin eli auditointeihin, joita se teettää auditointiyrityksillä riskimaissa. Vuonna 2013 BSCI-järjestelmä teetti globaalisti yhteensä 9 345 tehdastarkastusta, joista 3 168 oli uusintatarkastuksia. Järjestelmän vuosikertomuksen mukaan 88 prosenttia tehtaista ei läpäise ensimmäistä tarkastusta, vaan uusintatarkastus on tarpeen korjaavien toimenpiteiden jälkeen.¹⁹ Vaikka suomalainen brändiyritys olisi BSCI-järjestelmän jäsen, kaikkien sen käyttämien tavarantoimittajien tehtaita ei ole välttämättä vielä tarkastettu eivätkä tehtaot välttämättä ole läpäisseet tarkastusta. Järjestelmässä kaksi kolmesta riskimaiden tavarantoimittajasta tulee olla auditoitu (arvosanalla hyväksytty tai hyväksytään korjausten jälkeen) vasta viiden ja puolen vuoden sisällä järjestelmään liittymisestä. Kysymme suomalaisilta yrityksiltä tarkastettujen tehtaiden määrät.

Rikkaiden maiden brändiyritykset maksavat BSCI-järjestelmään jäsenmaksua ja johtavat järjestelmää kaupan alan etujärjestöjen kanssa. BSCI-järjestelmä ei anna kaikkea tietoa toiminnastaan julkisuuteen: esimerkiksi sen tarkastuttamien tehtaiden tiedot se antaa vain jäsenyrityksilleen.

BSCI-järjestelmä on kansainvälisen Clean Clothes²⁰ -kampanjan (Suomessa Puhtaat vaatteet) kritisoima pääosin siksi, että siinä valtaa käyttävät rikkaissa maissa olevat brändiyritykset. Järjestöjen, ammattiliittojen ja muiden yrityksistä riippumattomien tahojen, kuten julkisen vallan ja yliopistojen, johtamia vastuujärjestelmiä ovat muiden muassa SA8000-standardi, Ethical Trading Initiative, Fair Wear Foundation ja Fair Labor Association. Kansainvälinen Clean Clothes -kampanja suosittelee järjestöjohtoisia järjestelmiä ja monet isot ulkomaiset brändiyritykset (kuten H&M ja Zara-ketjun emoyhtiö Inditex) kuuluvat johonkin näistä järjestöjohtoisista (ns. multistakeholder) järjestelmistä.

Tehdastarkastukset eivät ratkaise kaikkea

Maailmalla tehdastarkastukset eli auditoinnit ovat monien yritystenkin edustajien mukaan kriisissä, koska niillä on saatu vain vähän parannuksia tehtaiden työoloihin, tyypillisesti esimerkiksi paloturvallisuus on parantunut hieman, mutta palkat eivät.²¹ Surullisenkuuluista esimerkki tehdastarkastusten riittämättömyydestä tulee Bangladeshin Rana Plazan tehdaskennuksesta, joka romahti huhtikuussa 2013 tappaen yli tuhat vaatetyöntekijää. Rana Plaza oli auditoitu monta kertaa ennen romahtamistaan.²² Tehdastarkastukset eivät myöskään aina kykene huomaamaan keskeisiä ja vaikeasti havaittavia epäkohtia, kuten järjestäytymis- ja neuvotteluoikeuksien loukkauksia tai liiallisia ylityöitä. Työ- ja palkkalistat saattavat esimerkiksi olla väärennetyjä, ja työntekijöiden haastateluja työolojen selville saamiseksi saatetaan tehdä liian pikaista.

Clean Clothes -kampanja kritisoi BSCI-järjestelmää myös pintapuolisuudesta, vaikka tarkastajayritykset olisivat sinänsä luotettavia. Ongelmana on, että tehdastarkastukset ylipäänsä keskittyvät pääasiassa tehtaan vastuuseen työoloista, eivätkä ota huomioon brändiyrityksen vastuuta. Sen vuoksi monet järjestöjohtoiset vastuujärjestelmät eivät nojautu niinkään tarkastuksiin, kuten BSCI-järjestelmä tekee, vaan ne pyrkivät pitkäjänteisesti edistämään ihmisoikeuksien toteutumista muilla tavoin, kuten tarkastelemalla brändiyritysten ostokäytäntöjä. Esimerkiksi Fair Wear Foundationin pistokoetarkastuksissa tehtaot eivät voi reputtaa, brändiyritykset kyllä. Fair Wear Foundation haluaa luoda luottamusta eri toimijoiden välille ja rakentaa parempia tuotanto-oloja yhdessä eri toimijoiden kanssa pelkäämättä ulkoisen valvonnan sijaan. Ethical Trading Initiative taas ei vaadi eikä tee tarkastuksia, vaan se vaatii jäsenenään olevia brändiyrityksiä raportoimaan vastuuteoista tavarantoimittajien tehtailla.

Osa Clean Clothes -kampanjan väestä, kuten tutkija Jeroen Merk,²³ pitävät brändiyritysten itse tekemiä tarkastuksia tehokkaampina kuin BSCI-järjestelmän tarkastuksia, koska omien tarkastusten avulla yritykset saavat paremmin tietoa alihankkijoiden työoloista ja pystyvät vaikuttamaan niihin. Laajemmin Clean Clothes -kampanjan piirissä ajatellaan, että tarkastusjärjestelmän tai varsinkaan BSCI-järjestelmän ei pitä-

19 FTA (2014) BSCI Annual Report 2013. http://www.bsci-intl.org/system/files/bsci-2014-05-26-annual_report_2013-uk-a4-mai_2014-def-internet_1.pdf.

20 Kansainvälinen Clean clothes -kampanja pyrkii parantamaan vaatetus- ja urheiluvaateteollisuuden työskentelevien työntekijöiden oloja. Kampanja kouluttaa ja mobilisoi kuluttajia, lobbaa yrityksiä ja hallituksia sekä tarjoaa suoraa solidaarisuustukea työntekijöille näiden kamppailussa oikeuksiensa ja parempien työolojen puolesta. CCC toimii 16:ssä Euroopan maassa. Jäseniä ovat ammattiliitot ja monipuolisesti eri asioita kuten naisten oikeuksia ja köyhyyden vähentämistä ajavat kansalaisjärjestöt. Suomessa kampanja tunnetaan nimellä Puhtaat vaatteet. Eettisen kaupan puolesta ry kuuluu Puhtaat vaatteet -verkostoon. Ks. www.puhtaatvaatteet.fi ja www.cleanclothes.org

21 Moilala, Outi (2013) Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita. Into Kustannus.

22 Clean Clothes Campaign (2014), Tailored Wages, s. 10. Osoitteessa: <https://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>.

23 SASK Työmaana maailma (2/2010) Hyvä vai huono BSCI? Teksti Outi Moilala. Osoitteessa http://www.into-ebooks.com/book/tyomaana_maailma_2_2010.

si olla ainoa kanava vastuullisuuden varmistamiseksi, ja omia tarkastuksia on perusteltua tehdä, etenkin jos ne tehdään hyvin. BSCI-järjestelmä mahdollistaa brändiyri-tysten pääsyn vähällä ja yritysten oma aktiivisuus on sen vuoksi tärkeää. Tässä selvityksessä kysyttiin BSCI-järjes-temän tarkastusten lisäksi yritysten omista tarkastuk-sista ja kysymyksillä pyrittiin muutenkin kartoittamaan yritysten ihmisoikeus- ja vastuutyötä, jota ne tekevät BSCI-järjestelmän jäsenyyden lisäksi.

BSCI-järjestelmän keskeiset puutteet:

- keskittyy tehdastarkastuksiin
- päästää jäsenenään olevat brändiyritykset vähällä esim. os- tokäytäntöjen suhteen
- vain osa jäsenyrityksen tavaranto- imittajista on yleensä tarkastusten piirissä. Järjestelmässä kaksi kolmes- ta riskimaiden tavarantoimittajasta tulee olla auditoitu (arvosanalla hyväksytty tai hyväksytään korjausten jälkeen) vasta viiden ja puolen vuo- den sisällä järjestelmään liittymisestä
- tarkastukset eivät koske raaka-ainei- den tuottajia, vaan raaka-aineiden tuottajien vastuullisuuden valvonta on brändiyritysten käyttämien teh- taiden vastuulla
- BSCI-järjestelmän jäsenyys ei vielä takaa, että yritys toteuttaisi Ruggien periaatteiden määrittelemiä ihmisoi- keusvelvoitteita
- ei vaadi elämiseen riittävää palkkaa

Elämiseen riittävä palkka

Jokaisen tulisi saada oikeudenmukainen korvaus työstään, mutta tämä ei globaalissa vaatetuotannos- sa useinkaan toteudu. Elämiseen riittävä palkka on keskeinen ihmisoikeus, joka toteutuessaan voi voima- uttaa ihmisen taistelemaan myös muiden oikeuksiensa puolesta.

Elämiseen riittävällä palkalla tarkoitetaan palkkaa, jolla voi elättää nelihenkisen perheen ja josta jää vähän säästöön.²⁴ Lain mukaiset vähimmäispalkat tuotan- tomaissa, erityisesti Aasiassa, mutta myös Itä-Euroo- passa, eivät lähes koskaan ole elämiseen riittävällä tasolla. Järjestöjen mukaan monissa tuotantomais- sa lain mukaiset vähimmäispalkat pitäisi vähintäänkin kolminkertaistaa, jotta voitaisiin puhua elämiseen riittä- västä palkasta.

Elämiseen riittävästä palkasta ei ole yhteisymmärrystä yritysten, kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen kes- ken, vaan määritelmät ja laskutavat vaihtelevat. Tärkeää olisi, että yhteisymmärryksen puutteesta huolimatta palkat nousisivat keskustelun jatkuessa. Yksikään haas- tatelluista suomalaisista yrityksistä ei ollut sitoutunut maksamaan elämiseen riittävää palkkaa, ulkomaisista siihen ovat sitoutuneet esimerkiksi Zara-ketjun omistaja Inditex ja tässä selvityksessä esimerkkinä käyttämämme Switcher.²⁵

BSCI-järjestelmässä ei vaadita elämiseen riittävän palkan maksamista. Tehtaiden on maksettava lain tai kollektiivisen työehtosopimuksen mukaista vähimmäis- palkkaa sen mukaan, kumpi on korkeampi. BSCI-järjestelmä kannustaa tehtaita maksamaan enemmän ja puhuu ”ihmisarvoiseen elämään riittävästä palkasta”, joka riittää perheen elättämiseen, mutta ei pyri riittävän konkreettisilla toimilla edistämään tätä.²⁶ Järjestelmän tehdastarkastuksissa auditoija tai tarkastaja vertaa tehtaan maksamaa palkkaa BSCI-jär- jestelmän niin sanottuun best practice -tasoon eli SA8000-standardin²⁷ määrittämään elämiseen riittävään palkkaan, joka ei ole sekään kansainvälisen Clean Clot- hes -kampanjan mielestä välttämättä tarpeeksi korkea.²⁸ Vain hyvin pieni osa BSCI:n piirissä olevista tehtaista (291 tavarantoimittajaa vuonna 2011) on saavuttanut järjestöjohtoisen SA8000-standardin tason.²⁹ Kysimme suomalaisilta yrityksiltä, kuinka moni niiden käyttämistä tehtaista on läpäissyt tarkastuksen SA8000-standardin tasolla.

24 Clean Clothes Campaign (2014) Tailored Wages <https://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>

25 Kansainvälisten brändiyritysten vastaukset Elämiseen riittävästä palkasta selviävät Clean Clothes -kampanjan raportista Tailored Wages, joka on saatavilla osoitteessa <https://www.clean-clothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>

26 Maininta ”ihmisarvoiseen elämään riittävästä palkasta” lisättiin BSCI:n toimintaohjeistukseen vuonna 2014. BSCI Code of Conduct 2014 osoitteessa http://www.bsci-intl.org/system/files/3.bsci_code_of_conduct_2014.pdf

27 SA8000 International Standard: http://www.sa-intl.org/_data/n_0001/resources/live/SA8000%20Standard%202014.pdf.

28 Clean Clothes Campaign (2014) Tailored Wages <https://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>.

29 BSCI (2011) Annual Report 2011 – long version. Osoitteessa: Pakistan 3%1 %Muu EurooppaMuut 2 %Viro 4 %Intia 4 %Muu Aasia 5 %Saksa 5 %Turkki 5 %Muu EU 8 %Ruotsi 8 %Bangladesh 13 %Kiina 42 %

Matalat palkat aiheuttavat ylipitkiä työpäiviä sekä riippuvuutta työnantajasta ja pahimmassa tapauksessa velkojista. Työntekijällä ei välttämättä ole varaa laittaa lapsiaan kouluun, tai hänen lapsensa ovat hoidossa muualla ja he näkevät vanhempiaan vain harvoin.³⁰ Tehtaalta saatua päästä pois vain lyhyesti sunnuntaisin, ja työntekijöitä on pyörtynyt uuvuttavan työn ja huonon ravinnon vuoksi esimerkiksi Kambodžassa. Aasiassa lain mukaiset vähimmäispalkat eivät useinkaan riitä elämiseen ja pahimmassa tapauksessa työntekijä velkaantuu sen sijaan, että hän lähettäisi rahaa perheelleen, joka usein asuu maaseudulla. Asian vaatetusteollisuuden työntekijät ovat monesti nuoria maaseudulta kaupunkiin muuttaneita naisia, jotka ovat velvollisia elättämään vanhempansa ja sisaruksiaan.

Vaikka ompelijoiden palkat kolminkertaistettaisiin, vaatteiden loppuhinnat eivät juuri nousisi. Fair Wear Foundationin laskelman mukaan Intian tekstiilikaupungissa Tirupurissa Reilun kaupan puuvillasta ommellun t-paidan hinta nousisi viisi prosenttia, jos ompelijalle maksettaisiin järjestöjen vaatima, kaksi ja puoli -kertainen palkka. Ennen palkan nostoa t-paita maksaisi 29 euroa ja palkankorotuksen jälkeen 30,57 euroa. Kuluttaja tuskin huomaisi hinnan nousua.³¹

Brändiyritysten edustajat ovat usein sitä mieltä, että tuotantomaiden ja itse tehtaiden vastuulla on määrittää vähimmäispalkka elämiseen riittävälle tasolle. Elämiseen riittävän palkan maksaminen on kuitenkin ihmisoikeus,³² ja Ruggien periaatteiden mukaan yritysten velvollisuus on kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikka valtiot, joissa ne toimivat, eivät niin tekisikään. Yritysten ei pidä piiloutua vain lainsäädännön taakse, vaan aktiivisesti itse edistää ihmisoikeuksia tuotannossaan.

Valtiot eivät myöskään välttämättä uskalla nostaa vähimmäispalkkoja kovinkaan paljon, sillä ne pelkäävät yritysten sijoittavan tehtaansa muualle. Näin on joissain tapauksissa käynytkin. Tehtaat taas sanovat, ettei niillä ole varaa maksaa enempää palkkoja menettämättä voittomarginaaliaan. Tämä pattitilanne olisi ratkaistavissa, jos brändiyritykset sitoutuisivat julkisesti elämiseen riittävään palkkaan. Lisäksi yrityksillä tulisi olla toimintasuunnitelma siitä, miten elämiseen riittävä palkka saavutetaan.

Ostokäytännöt

BSCI-järjestelmää on kritisoitu siitä, että se jättää brändiyritysten vastuun vähemmälle huomiolle kuin järjestöjohtoiset vastuujärjestelmät, joiden johdossa olevat kansalaisjärjestöt ja ammattiliitot voivat varmentaa brändiyritysten vastuuteot. Brändiyritysten johtamana BSCI-järjestelmä ei edes voisi tehdä sitä uskottavasti: brändiyritysten oman toimintansa valvonta tuskin olisi uskottavaa.

Brändiyritysten olisi pidettävä yllä pitkiä liikesuhteita alihankkijoihin, eikä liikesuhteita tulisi katkaista ihmisoikeusloukkauksia löydettyään, koska usein liikesuhteiden katketessa kärsijäksi joutuvat lopulta tehtaan työntekijät, jotka menettävät työpaikkansa. Ongelmia tulisi sen sijaan ryhtyä ratkomaan yhdessä tavarantomittajatehtaiden kanssa. Myös Eettisen kaupan puolesta ry ja muut kansainvälisen Clean Clothes -verkoston järjestöt suosittelevat pitkäjänteistä yhteistyötä tehtaiden kanssa.

Brändiyritysten tulisi ulottaa vastuunsa omaan toimintaansa eikä keskittyä pelkästään kontrolloimaan tehtaita. Kova kilpailutus, tiukat toimitusajat ja halvat hinnat tekevät vaikeaksi sen, että tehtaat voisivat maksaa kunnollisia palkkoja. Liian tiukkojen toimitusaikojen vuoksi tehtaissa tehdään jopa yötöitä. Tilausten katkaisemisen pelossa tehdas ei satsaa vastuuseen, koska se vaatisi investointeja, joita sen on vaikea tehdä, jos tilausten jatkumisesta ei ole varmuutta. BSCI-järjestelmä kannustaa brändiyrityksiä huomioimaan vaatteista maksetut hinnat ja toimitusaikataulut, mutta se ei varsinaisesti tarkista brändiyritysten toimintaa. Yritysvastuu jää usein pelkäksi alihankkijoiden kontrolloinniksi, eivätkä brändiyritykset huomioi omaa vastuutaan tarpeeksi. Kysymme suomalaisilta yrityksiltä, tarkastavatko ne omia ostokäytäntöjään, kun ihmisoikeusloukkauksia havaitaan, ja ottavatko ne vastuullisuutta huomioon alihankkijan valinnassa.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus³³ ovat keskeisiä voimauttavia oikeuksia. Oikeus järjestäytyä haluamaansa ammattiliittoon ja oikeus neuvotella työehtosopimuksista kollektiivisesti ovat osa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) määrittelemiä työelämän perusoikeuksia, eli niin sanottuja ay-oikeuksia.³⁴ Näiden oikeuksien toteutuessa työntekijät voivat taistella muiden oikeuksiensa puolesta. Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus valitettavasti puuttuvat monilta

30 Katso esimerkiksi Finnwatchin raportti Menetetty vallankumous osoitteessa: <http://finnwatch.org/images/bangladeshweb.pdf>

31 Fair Wear Foundation (2012) Climbing the Ladder to Living Wages. Osoitteessa: <http://www.fairwear.org/ul/cms/fck-uploaded/documents/policydocs/ClimbingtheLadderReport.pdf>

32 Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa (Artikla 25) tunnustetaan oikeus riittävään elintasoon. Ks. <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

33 Ks. Kansainvälisen työjärjestö ILO:n sivuilta lisää järjestäytymis- ja kollektiivisesta neuvottelu-oikeudesta: <http://www.ilo.org/declaration/principles/freedomofassociation/lang--en/index.htm>

34 Kansainvälisen työjärjestö ILO:n julistus työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista: https://www.tem.fi/files/22582/ILOn_julistus_tyon_perusoikeuksista.pdf

vaatetyöntekijöiltä. Ammattiliittoon kuuluvat työntekijät olisivat itse parhaita valvojia jo sen vuoksi, että he ovat paikalla koko ajan.

Käytännössä ammattiyhdistysten jäseniä ja aktiiveja usein ahdistellaan.³⁵ Ay-aktiiveita tai liittoihin liittyneitä monesti uhkaillaan työpaikan menettämällä tai mikä pahempaa, suoralla väkivallalla. Väkivaltaisuuksia myös tapahtuu.³⁶

Brändiyritykset voivat vaikuttaa ay-oikeuksien toteutumiseen tehtailla. Ne voivat allekirjoittaa sopimuksia, jotka takaavat ay-oikeudet. Näistä sopimuksista kerrotaan lisää johtopäätöksissä. Brändiyritykset voivat myös perustaa tehtaiden työntekijöitä varten puhelinnumeron, johon työntekijät voivat soittaa, jos heidän oikeuksiaan on poljettu. Joihinkin vastuujärjestelmiin kuuluvat tällaiset puhelinnumerot, ja osassa niistä puhelimeen vastaa paikallinen kansalaisjärjestö. Toinen vaihtoehto on, että puhelu menee suoraan brändiyritykselle.

BSCI-järjestelmän vastuuhjeiston mukaan ”yhteistyökumppaneiden tulee kunnioittaa työntekijöiden vapaata ja demokraattista järjestäytymisoikeutta, olla syrjimättä työntekijöitä ammattiliiton jäsenyyden johdosta ja kunnioittaa työntekijöiden järjestäytynyttä neuvottelu-oikeutta”.³⁷ Käytännössä nämä oikeudet harvemmin toteutuvat. BSCI-järjestelmä raportoi vuosikertomuksessaan,³⁸ että järjestäytymis- ja neuvottelu-oikeus on ”hyvällä tasolla” yli 90 prosentissa uusintatarkastuksista Bangladeshissa ja Intiassa. Ottaen huomioon kuinka hienosyistä analyysiä ay-oikeuksien toteutumisen tarkastaminen vaatii, prosenttiluku kuulostaa aivan liian korkealta eli BSCI-järjestelmä tuntuu päästävän tehtaaita liian helpolla. Tarkastuksissa on hyvin vaikea havaita, pääseekö ammattiliitto toimimaan tehtaalla vapaasti. Niissä maissa, joissa vapaita ammattiliittoja ei ole, työpaikkakomiteat ovat helposti tehtaiden johdon kontrollissa.

35 ITUC, Industrial Global Union, UNI Global Union and Clean Clothes Campaign (2014) The UN Guiding Principles on Business and Human Rights and the human rights of workers to form or join trade unions and to bargain collectively. Osoitteessa <http://www.ituc-csi.org/the-un-guiding-principles-on?lang=en>.

36 Moilala, Outi (2013) Tappajafarkut – ja muita vastuuttomia vaatteita. Into Kustannus.

37 BSCI Code of Conduct in Finnish http://www.bsci-intl.org/system/files/bsci_code_of_conduct_fi_2014.pdf.

38 BSCI Annual Report 2013, s. 19, 21 http://www.bsci-intl.org/system/files/bsci-2014-05-26-annual_report_2013-uk-a4-mai_2014-def-internet_1.pdf.

Yritysten vastaukset

Kaikki yritysten vastaukset koskevat niiden omien vaatemerkkien riskimaatuotantoa, ellei toisin mainita.

Yritysten antamien vastausten perusteella annoimme plussia ja miinuksia yritysten tekemästä työstä ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi. Plussat ja miinukset ovat johtopäätöksiä, jotka on vedetty suoraan yritysten vastauksista, eikä niitä varten ole tehty lisätutkimuksia. Plussien ja miinusten antamisessa painotimme asioita, jotka mielestämme ovat keskeisiä ihmisoikeuksien kattavaan huomioonottamiseen tuotannossa.

Ruusuja tai risuja sai omien ostokäytäntöjen tarkistamisesta, omista tarkastuksista tai vierailuista tehtailla ja sitoutumisesta elämiseen riittävään palkkaan. Niitä sai myös toimintatavoista ihmisoikeusloukkausten minimoimiseksi sekä niitä huomatessa ja yksittäisistä keinoista, kuten Bangladeshin tehdasturvallisuussopimus Accordin allekirjoittamisesta, jotka osoittavat yrityksen kantavan vastuutaan.

Kesko Oyj (K-citymarket, Anttila ja Intersport)³⁹

- + Aloittaa ihmisoikeuksiin liittyvän vaikutusarvioinnin vuoden 2014 aikana
- + Tekee Kiinassa ja tarvittaessa Intiassa omaa monitorointia tavarantoimittajien kouluttamiseksi ja BSCI-auditointien läpäisemiseksi
- + Vähentää ihmisoikeusloukkausten riskiä hankkimalla vain pienen osan tuotteistaan riskimaista
- Ei ole kovin halukas maksamaan korvauksia ihmisoikeusloukkausten uhreille
- Ei ole sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan

Vastaaja: Matti Kalervo, vastuullisuusjohtaja

Omia vaatebrändejä ovat

Anttila & K-citymarket: Impuls, Line Collection, Henry's, Lotta&Lassi, Jess, Prosec, Pirkka
Intersport: Etirel, McKinley, ProTouch, Nakamura, Firefly, TecnoPro, Energetics, Dynatour

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan:

Riskimaatuonnin osuus koko vaatetuonnista on 20,8 %

Vuonna 2013 omien merkkien vaatteita tuotiin seuraavista maista (osuus riskimaatuonnista):

Kiina 65,8 %
Intia 26,8 %
Hongkong 5,3 %
Bangladesh 1,6 %
Turkki 0,3 %
Indonesia 0,1 %

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Kesko kertoo aloittavansa ihmisoikeuksiin liittyvän vaikutusarvioinnin syksyn 2014 aikana YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden (Rugien periaatteet) mukaisesti.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Jos Keskolle herää epäily lapsi- tai pakkotyövoiman käytöstä, se edellyttää, että tavarantoimittaja antaa tietoja avoimesti sekä ryhtyy korjaaviin toimenpiteisiin välittömästi. Jos tavarantoimittaja ei tee yhteistyötä, ostot keskeytetään tai tilanteen jatkuessa ennallaan tilaukset lopetetaan.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Kesko kertoo noudattavansa BSCI:n periaatteita, joiden mukaan BSCI:n jäsenten on vältettävä saattamasta yhteistyökumppaneita tilanteeseen (esim. ostotoimintojensa, kuten hinnoittelun ja/tai toimitusaikojen kautta), jossa heidän ei ole mahdollista noudattaa BSCI:n toimintaperiaatteita. Keskon mukaan sen tietoon ei ole tullut tapauksia, joissa tehtaan vaikeudet kunnioittaa ihmisoikeuksia tai parantaa työoloja liittyisivät Keskon ostotoimintoihin. Yritys kertoo, että jos tällaisia tapauksia tulisi vastaan, se olisi valmis keskustelemaan myös ostokäytännöistään.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Kesko kertoo, ettei sillä ole omaa tuotantoa. Yritys jatkaa sanomalla, että edellä kuvattuihin järjestelmiin (kuten BSCI), joihin se on sitoutunut, ei sisälly velvoitetta hyvittää toisen yrityksen aiheuttamia mahdollisia ihmisoikeusloukkauksia.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus

Keskon riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvottelu-oikeuksien toteutumisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

Lisäksi Keskolle on ollut Vietnamin (vuosina 2007 – 2010) yhteistyössä mm. Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskuksen SASKin ja SAK:n kanssa hanke, jossa tehtailla järjestettiin koulutusta ammattiyhdistys-toimintaan liittyen.

Keskon mukaan järjestäytymisvapauksiin liittyvien oikeuksien toteutumista on tehtailla erittäin vaikea valvoa ja yksittäisen ostajayrityksen vaikutus- ja valvontamahdollisuudet ovat hyvin pienet. Tämä erityisesti siksi, koska yrityksen mukaan monissa maissa ammattiyhdistyskenttään kuuluvat myös niin sanotut keltaiset liitot tai vapaa järjestäytyminen on kiellettyä, kuten Vietnamin.

Elämiseen riittävä palkka

Kesko edellyttää tavarantoimittajiensa noudattavan BSCI-järjestelmän vaatimuksia, joissa yrityksen mukaan ohjataan elämiseen riittävän palkan maksamiseen.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

80 prosenttia Keskon omia vaatemerkkejä toimittavista tavarantoimittajista on yrityksen mukaan BSCI-auditointien tai SA8000-sertifiointien piirissä.

BSCI- tarkastukset

- a) Hyväksytty 25 %
- b) Hyväksytään korjausten jälkeen 45 %
- c) Ei täytä vaatimuksia 30 %

Keskolla on käytössä tavarantoimittajien riskiluokitusjärjestelmä, jossa SA8000-serfiointi takaa tason A (best practice). Vuoden 2014 alussa Keskolla oli 15 kappaletta SA8000-sertifioitua tavarantoimittajaa (luvussa ovat mukana kaikki tavarantoimittajat, ei vain omien vaate-merkkien tavarantoimittajat).

Keskon mukaan hankinnan ostopäälliköt seuraavat omien tavarantoimittajien tehtaiden auditointitilannetta. Kun tavarantoimittajan tehdas ei läpäise auditointia, Kesko noudattaa BSCI-järjestelmän linjausta, jonka mukaan korjaavat toimenpiteet tulee olla tehtynä vuoden kuluttua auditoinnista. Yhteistyö jatkuu, jos tehdas sitoutuu korjausten tekemiseen, mutta jos korjaavia toimenpiteitä ei lähdetä lainkaan toteuttamaan, niin ostot keskeytetään tai tilanteen edelleen jatkuessa ennallaan ostot lopetetaan.

Kesko kertoo myös, että sillä on Kiinassa (ja tarvittaessa Intiassa) oma monitorointiohjelmansa. Monitorointiohjelmaan kuuluu yrityksen mukaan tehdasauditointi, korjaavien toimenpiteiden tunnistaminen ja aikataulutus yhdessä tehtaan johdon kanssa sekä tarvittaessa tehtaiden neuvonta ja koulutus. Keskon monitorointi perustuu BSCI-järjestelmän toimintaohjeisiin ja lopullisena tavoitteena on aina saada tehdas BSCI-auditointiprosessiin. Kesko kertoo, ettei se veloita tehtaita monitorointipalveluista. Vuosina 2008-2013 monitorikäyntejä on tehty Keskon mukaan lähes 500. Vuonna 2013 tehtiin 53 monitorointikäyntiä. Saadut tulokset ovat olleet Keskon mukaan erittäin samansuuntaisia kuin BSCI-auditointien tulokset; eniten puutteita esiintyi työaika säännösten noudattamisessa, palkkauksessa sekä työterveys- ja turvallisuuskysymyksissä. Kesko kertoo, että sen kokemuksen mukaan tehtailla tarvittavat aikaa ja ammattimaista apua korjausten tekemiseen. Yritys sanoo, että monitorointityöllä voidaan kuitenkin parantaa työoloja.

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

Keskon mukaan sen periaatteena on tehdä yhteistyötä vain sellaisten riskimaiden tavarantoimittajien kanssa, jotka ovat jo BSCI- tai vastaavassa auditointiprosessissa tai sertifioituja tai jotka aloittavat prosessin yhteistyön alkaessa. Tällä Kesko haluaa varmistaa, että sillä on tietoa tehtaiden työoloista ja samalla sitouttaa tehtaita jatkuvaan parantamiseen. Keskon mukaan yritys ei siis kilpailuta keskenään esimerkiksi SA8000-sertifioitua tehdasta ja tehdasta, jossa ei ole tehty minkäänlaista puolueetonta vastuullisuusauditointia tai se ei ole edes suunnitelmassa. Kesko kertoo arvioivansa tavarantoimittajia aina kokonaisuutena, vastuullisuus on tässä arvioinnissa yksi tekijä muiden kriteerien rinnalla. Kaikkien kriteerien, joiden mukaan Kesko arvioi tavarantoimittajia, tulee olla hyväksyttävällä tasolla.

Keskon mukaan ostajavoimaa arvioitaessa on hyvä huomioida, että varsinkin suuremmat riskimaissa toimivat tehtaat myös "kilpailuttavat" asiakkaita. Usein tilauksille on asetettu esimerkiksi tuotantominimi, jota Suomen pienillä markkinoilla toimiva ostajayritys ei täytä. Tällöin yhteistyötä ei synny, sillä isompien tilausten tekeminen on tehtaalle kannattavampaa.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Kesko mainitsee esimerkkinä kehitystyöstä monitoriohjelmansa (ks. kohta BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset) sekä Vietnamin hankkeen ammattiyhdistystoimintaan liittyen (ks. kohta Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus).

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

"Kesko on suomalaisyritysten joukossa vastuullisuuden edelläkävijä: ostotoiminnan eettiset periaatteet on julkaistu vuonna 1999 ja Kesko liittyi ensimmäisenä suomalaisyrityksenä BSCI-en-järjestelmään vuonna 2005. Jos otetaan huomioon SA8000- ja Reilu kauppa -sertifioinnit sekä BSCI-auditoinnit, lähes 90 prosentilla Keskon suorista riskimaatavarantoimittajista vähintään yksi tehtaista tai viljelmistä on sosiaalisten arviointien piirissä. Tarvittaessa Kesko teemme hankinnan linjauksia, tekstiileissä mm. farkkujen hiekkapuhalluslinjaus on osoitteessa: <http://www.kesko.fi/fi/Vastuullisuus/Nain-toimimme/Linjaukset-ja-kannanotot/Farkkujen-hiekkapuhalluslinjaus/>.

Kesko on tietääksemme ainoa suomalaisyritys, joka tarjoaa riskimaatavarantoimittajiensa tehtaalle mak-

sutonta koulutusta ja neuvontaa sosiaalisen vastuun kehittämisessä (Kiinan monitorointitoiminta). Kesko kuuluu merkittävimpiin vastuullisuusindekseihin (ks. <http://www.kesko.fi/fi/Vastuullisuus/Vastuullisuuden-johtaminen/Kestavan-kehityksen-indeksit/>). Lähes kaikissa indekseissä yhtenä osa-alueena on ihmisoikeuksien huomioiminen yrityksen omassa toiminnassa ja toimitusketjussa. Indeksien sisällytetään puolueettoman arvioinnin perusteella toimialan johtavat yritykset maailmanlaajuisesti tai tietyllä alueella, esim. Pohjoismaissa.

Kesko raportoi ihmisoikeuskysymyksistä GRI G4 – viitekehyksen mukaisesti, ks. <http://yhteiskuntavastuu2013.kesko.fi/gri/tunnusluvut/sosiaaliset-vaikutukset/ihmisoikeudet>. Kesko on sijoittunut useana vuonna suomalaisessa vastuullisuusraportointikilpailussa (ks. <http://www.fibsry.fi/fi/teemat/vastuullisuusraportointi/vastuullisuusraportointikilpailu/vastuullisuusraportointikilpailu-2014>) kolmen parhaan raportoijan joukkoon."

L-Fashion Group (Aleksi 13)⁴⁰

- + Tarkastaa itse tehtaita
- Yrityksen vastaus on suppea
- Ei ole sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan

Vastaaja: Tarja Malinen, viestintä- ja markkinointijohtaja

Omia brändejä ovat Beavers, Big-L, IcePeak, J.A.P., Luhta, O.i.s, Ril's, Rukka, Skila, Story, Torstai ja Your Face.

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

L-Fashion Groupin myymät tuotteet valmistetaan lähes yksinomaan Kiinassa (yli 95 %) alihankkijoiden tehtailla sekä omalla tehtaalla Suzhoussa.

Yleistä

L-Fashion Group kertoo perustavansa sosiaalisen vastuun ohjelmansa BSCI-järjestelmään. Yritys sanoo olevansa täysin sitoutunut BSCI:n periaatteiden noudattamiseen ja vaativansa samojen periaatteiden noudattamista myös alihankkijoiltaan. Yritys kuitenkin myöntää, että BSCI-järjestelmässä on myös kehitettävää ja tähän kehitystyöhön L-Fashion Group osallistuu BSCI:n jäsenenä.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Ei tietoa.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Ei tietoa.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Ei tietoa

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Ei tietoa

Elämiseen riittävä palkka

Ei tietoa

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvotteluoikeus

Ei tietoa

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

L-Fashion Groupin mukaan yrityksen paikalliset, hankinnasta ja laadunvalvonnasta vastaavat henkilöt valvovat alihankkijoita säännöllisillä käynneillä tehtailla, jotta BSCI-järjestelmän periaatteiden noudattaminen voidaan varmistaa myös auditointien ulkopuolella. Mikäli puutteita periaatteiden (BSCI) noudattamisessa havaitaan, niiden paikkaamiseksi sovitaan kehitysohjelma sopimuskumppanin kanssa, jonka noudattamista valvotaan erityisellä huolella, L-Fashion Group kertoo.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

L-Fashion Groupin mukaan sen laadunvalvontaosasto suorittaa systemaattisia tarkastusprosesseja ja ohjaa sekä opastaa toimittajien valmistusprosesseja kun se havaitsee näissä puutteita. Yrityksen mukaan laadunvalvojien läsnäololla se voi varmistua toiminnan laadukkuudesta.

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

L-Fashion Group kertoo, että sillä on Kiinassa kaksi omaa tytäryhtiötä. Näissä yhtiöissä työskentelee yrityksen mukaan noin 600 työntekijää pääosin hankintaan, laadunvalvontaan ja logistiikkaan liittyvissä tehtävissä.

Tytäryhtiöt, joilla on paikallista osaamista hankinnasta, tekevät hankintasopimukset, L-Fashion Groupista kerrotaan. Yritys sanoo, että se kehittää Kiinan-hankintaa jatkuvasti etsimällä sopivia kumppaneita, jotta se voisi keskittää alihankkijoiden valvontaan mahdollisimman paljon resursseja. L-Fashion Group hyväksyttää BSCI-järjestelmän Code of Conductin liitteineen alihankkijoilla aina ennen hankintasopimuksen tekoa.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

"L-Fashion Groupin sosiaalisen vastuun ohjelman tavoitteena on saada aikaan vastuullisesti valmistettuja tuotteita sekä parantaa tuotteiden laatua ja tuotanto-olosuhteita."

Marimekko Oyj⁴¹

+ Vierailee itse tehtailla
+Vähentää ihmisoikeusloukkausten riskiä hankkimalla vain pienen osan tuotteistaan riskimaista
+/- Kiinnittää huomiota ostokäytäntöihinsä mutta samalla vähättelee omaa vastuutaan tehtaiden työoloista pienuuteensa vedoten
- Ei ole sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan.

Vastaaja: Anna-Leena Teppo, yhteiskuntavastuupäällikkö

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

Kunkin riskimaan osuudet myynnistä vuonna 2013:

Kiina (10 %)
Turkki (2 %)
Vietnam (yhdessä 0,8 %).

Yhteensä riskimaista tulee siis noin 13 prosenttia Marimekon vaatteista. Valtaosa Marimekon tuotteista valmistetaan edelleen Euroopassa.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Marimekko tekee ihmisoikeusvaikutusten arviointia alkuperämaa-, tavarantoimittaja-, ja tuotekohtaisesti. Jos yritys tunnistaa arvioinnin perusteella riskejä ihmisoikeusrikkomuksiin, niin se ilmoittaa tekevänsä toimenpanosuunnitelman riskien minimoimiseksi sekä eliminoimiseksi ja riskeihin vastaamiseksi.

41 Tiedot: Marimekko, Anna-Leena Teppo, yhteiskuntavastuupäällikkö, sähköpostikeskustelu, 19.6.2014 ja 16.9.2014.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Marimekko kertoo, ettei se ole havainnut merkittäviä ihmisoikeusloukkauksia suoraan hankintaketjussaan. Yrityksen mukaan se pyrkii toimimaan ihmisoikeusloukkauriskien osalta ensisijaisesti ennaltaehkäisevästi. Ennaltaehkäisevällä toiminnalla Marimekko tarkoittaa muun muassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteiden kommunikointia sopimusvalmistajille, periaatteiden täytäntöönpanon valvontaa ja BSCI-auditointeja. Jos Marimekko huomaisi ihmisoikeusloukkauksia, se muodostaisi toimintamallin kyseisen tapauksen olosuhteet huomioiden. Yrityksen mukaan tässä prosessissa olennaista olisi tiedonkeruu siitä, mitä on tapahtunut ja mitkä ovat loukkauksen taustalla vaikuttavat syyt. Lisäksi olennaista olisi korjaavien toimenpiteiden toteuttaminen ja seuranta.

Marimekko ei suoraan päättäisi yhteistyötä loukkauksen suorittaneen tahon kanssa, ellei olisi syytä olettaa, että taho tulee jatkamaan vastaavaa toimintaa tai ei suostu yhteistyöhön korjaavien toimenpiteiden osalta.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Marimekko kertoo olevansa valmis muokkaamaan ostokäytäntöjään, jos havaitsee niiden vaikuttavan negatiivisesti tavarantoimittajien tehtaiden työoloihin.

Marimekko pyrkii omien sanojensa mukaan toimimaan tilaustensa suhteen niin, että sopimusvalmistajilla olisi riittävästi aikaa tilauksen valmistamiseen ja toimittamiseen. Marimekon mukaan se on reilu ja joustava asiakastavarantoimittajilleen. Marimekko myös korostaa sitä, että se on vain yksi, usein melko pieni asiakas tavarantoimittajilleen, ja hinnoittelu- ja aikataulukysymykset ovat riippuvaisia useammasta toimijasta.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Marimekko sanoo, että jos heidän oma tuotantonsa aiheuttaisi korvausvelvollisuuteen johtavia ihmisoikeusloukkauksia, niin he arvioisivat kunkin loukkauksen hyvitystarpeen ja tavan tapauskohtaisesti. Lähtökohtaisesti Marimekon näkemys kuitenkin on, että loukkaajataho vastaa korvaushyvityksistä ja Marimekko voisi osallistua niihin tapauskohtaisesti. Marimekon mukaan olisi tärkeää saada ihmisoikeusloukkausten hyvitykseen kansainvälinen linjaus ja käytännöt, sillä tällä hetkellä ei ole kansainvälisesti hyväksyttyä lähestymistapaa vaan toimintamalleja on monia.

Elämiseen riittävä palkka

Marimekko on sitoutunut BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin, joissa yrityksen mukaan edellytetään työntekijöille oikeudenmukaista korvausta, joka on riittävä turvaamaan kohtuulliset elinolot heille itselleen sekä heidän perheilleen. Periaatteissa tavarantoimittajilta edellytetään vähintään lainmukaisen minimipalkan tai alan työehtosopimuksessa määritellyn palkan maksamista työntekijöille. Palkkojen lain- tai työehtosopimuksenmukaisuus tarkastetaan BSCI-auditoinneissa. BSCI-auditoinnissa lasketaan myös perustarpeisiin riittävä, paikallinen niin sanottu basic needs wage, jota vertaillaan lainmukaiseen minimipalkkaan, jotta voidaan arvioida lainmukaisen minimipalkan riittävyys.

Marimekko on selvittänyt riskimaissa toimivien sopimusvalmistajiensa maksamia palkkoja. Marimekon mukaan keskimäärin työntekijöiden palkat ylittävät minimipalkan työntekijöiden asemasta ja kokemukselta riippuen, eikä yrityksen tiedossa ole, että tehtaissa maksettaisiin alle minimipalkan olevia palkkoja.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus

Marimekon riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvottelu-oikeuksien toteuttamisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

BSCI-auditointien piirissä oli elokuun loppuun 2014 mennessä 69 prosenttia riskimaissa toimivien sopimusvalmistajien ostoista. Lisäksi Marimekko hyväksyy tapauskohtaisesti tavarantoimittajiksi myös muun sosiaalisen vastuun järjestelmän puitteissa auditoituja tehtaita. Yhteensä BSCI ja muut vastaavat auditoinnit kattoivat 83 prosenttia riskimaissa toimivien sopimusvalmistajien ostoista.

Marimekon ostajat vierailevat itse tehtailla säännöllisesti. Yritys kertoo, että vierailuilla käydään tarpeen mukaan läpi myös vastuullisuusnäkökulmia, kuten työaika- ja palkkaus- sekä työturvallisuusasioita. Ostajilla on käytössään BSCI-tarkistuslista, joka ohjaa osaltaan kiinnittämään huomiota tiettyihin, esimerkiksi työturvallisuuteen liittyviin seikkoihin tehtaalla.

BSCI- tarkastukset (tilanne elokuun lopussa 2014)

Hyväksytty tai hyväksytään korjausten jälkeen 91 %
Ei täytä vaatimuksia 9 %
SA 8000 -sertifikaatin on saanut 4 tehdasta.
Jos tavarantoimittaja ei läpäise auditointia, Marimekko käy puutteet yksityiskohtaisesti läpi ja laatii tavarantoimittajan kanssa korjaavien toimenpiteiden suunnit-

telman sekä aikataulun niiden suorittamiselle. Yritys pyytää korjaavien toimenpiteiden toteuttamisesta tavarantoimittajilta päivitystä sitä mukaa kun niitä tehdään. Seuranta-auditointi suoritetaan heti, kun kaikki korjaavat toimenpiteet on suoritettu, mutta viimeistään vuoden sisällä alkuperäisestä auditoinnista.

Marimekon mukaan yleisimmät puutteet, joita tulee esille, koskevat työaika- ja turvallisuuskäytäntöjä. Yrityksen mukaan osa kehityskohteista, kuten poistumiskyltien asentaminen, on helppo ja nopea toteuttaa, kun osa taas vaatii pitkäjänteistä työnantajan ja työntekijöiden yhteistyötä. Marimekko kertoo, että henkilökohtaiset tavat ja tottumukset muun muassa työturvallisuuskulttuurin rakentamisessa muuttuvat joskus hitaasti.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Marimekon mukaan se pyrkii mahdollisimman hyviin ja pitkäaikaisiin kumppanuuksiin sen tuotteita valmistavien tehtaiden kanssa. Yritys kertoo tekevänsä monen tehtaan kanssa tiivistä tuotekehitystyötä yhdessä. Vastuullisuuskäytännön liittyen mahdolliset kehitystarpeet ja niihin tarvittava tuki taas arvioidaan yrityksen mukaan tapauskohtaisesti. Marimekko kertoo esimerkiksi tarjonneensa tehtaalle tukea työturvallisuuskoulutuksen järjestämiseen. Lisäksi Marimekko kertoo, että BSCI:n avulla se voi tarjota tehtaalle koulutusta liittyen BSCI:n toimintaperiaatteiden eri osa-alueisiin kuten työturvallisuuteen, työaikoihin ja palkkaukseen, jos tällaisia koulutustarpeita havaitaan esimerkiksi BSCI-auditointien yhteydessä.

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

Marimekko kertoo, että sillä on erillinen toimintaohje vastuullisuustekijöiden arvioimiseksi uusia tavarantoimittajia valittaessa. Marimekko suosii BSCI:n tai SA8000:n piirissä olevia tavarantoimittajia, mutta tapauskohtaisesti tavarantoimittajiksi voidaan yrityksen mukaan hyväksyä myös muiden sosiaalisen vastuun auditointien piirissä olevia tavarantoimittajia.

Marimekon hankinnan lähtökohtana on sen omien satojen mukaan löytää kullekin tuotteelle sopivin ja osavalmistaja. Uusia tavarantoimittajia valitessa Marimekko tekee kokonaisvaltaisen arvion, jossa se huomioi esimerkiksi tavarantoimittajan osaamisen ja laadun, tuotantokapasiteetin, toimitusajat, valmistuskustannukset sekä vastuullisuuskäytännöt, kuten työolosuhteet, työturvallisuuskäytännöt ja mahdolliset sosiaalisen tai ympäristövastuun sertifikaatit ja auditoinnit.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

"Marimekon toiminnan ytimessä on kestävä ja ajaton suunnittelu ja laadukkaat tuotteet, jotka koemme omaksi vahvuudeksemme kestävä kehityksen näkökulmasta. Toimialallemme poikkeuksellisesti valtaosa tuotteistamme valmistetaan edelleen Euroopassa. Vaatetuksen osalta Euroopassa valmistettiin vuonna 2013 myydyistä tuotteista lähes 90 prosenttia. Useat sopimusvalmistajamme ovatkin pitkäaikaisia yhteistyökumppaneita.

Vuonna 2013 liityimme kansainväliseen puuvillan tuotanto-oloja kehittävään Better Cotton Initiative -aloitteeseen. "Decent work" on yksi BCI:n sosiaalisista kriteereistä ja sen puitteissa pyritään kehittämään puuvillan tuotanto-olosuhteita eritoten ihmisoikeuksien näkökulmasta. Olemme innoissamme BCI-aloitteesta ja meillä on sen suhteen kunnianhimoiset tavoitteet. Puuvilla on sekä Marimekolle että muille alan toimijoille globaalisti merkittävä luonnonkuitu ja raaka-aine, joka tarjoaa miljoonille pienviljelijöille kehittyvissä maissa elannon ja linkin globaaliin talouteen. Haluamme olla mukana edistämässä paremman puuvillan tuotantoa."

Nanso Group Oy⁴²

+ Tarkastelee systemaattisesti omia ostokäytäntöjään toiminnassaan
+ Vieraillee itse tehtailla
+ Vähentää ihmisoikeusloukkausten riskiä hankkimalla vain pienen osan tuotteistaan riskimaista
- Ei ole sitoutunut maksamaan elämiseen riittävää palkkaa.

Vastaaja: Satumaija Mäki, vastuullisuus- ja viestintä-asiantuntija

Nanso Groupin brändejä ovat Nanso, Black Horse, Finnwear, Amar, Norlyn, ja Vogue.

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

Noin 60 prosenttia kaikista yhtiön myymistä tuotteista valmistetaan Nanso Groupin omilla tehtailla Suomessa ja Virossa.

Nanso Group tuo tuotteistaan 30 prosenttia EU:n ulkopuolelta ns. riskimaista ja noin 10 prosenttia yh-

teistyökumppaneilta EU-alueelta. Nanso Groupilla on tällä hetkellä tuotetoimittajia riskimaista Kiinassa (50 prosenttia koko tuonnista), Turkissa (22 prosenttia koko tuonnista) ja Intiassa (2 prosenttia koko tuonnista).

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Nanso Group kertoo arvioivansa valmistuksensa ihmisoikeusvaikutuksia tunnistamalla toimialansa ja -maiden- sa ihmisoikeuksien toteutumiseen vaikuttavat merkittävimmät syyt BSCI-järjestelmän edellyttämällä tavalla. Nanson Groupin mukaan BSCI-järjestelmän uusissa toimintaperiaatteissa tavarantoimittajat myös veloitetaan seuraamaan ja säilyttämään luotettavaa tietoa oman toimintansa vastuullisuudesta sekä raportoimaan mahdollisista poikkeamista ja niiden korjaamiseksi toteutettavista tarvittavista toimenpiteistä välittömästi.

Nanso Groupin tavarantoimittajat sitoutuvat ilmoittamaan myös omien alihankkijoidensa toiminnassa havaitsemistaan väärinkäytöksistä. Mikäli tällaisia ihmisoikeusriskejä havaitaan, niin Nanso Group keskustelee niistä tapauskohtaisesti tavarantoimittajan kanssa. Nanso Groupin mukaan ihmisoikeusriskejä ei kuitenkaan toimitusketjussa ole toistaiseksi havaittu, vaan puutteet tavarantoimittajien tehtailla ovat koskeneet pääasiassa työturvallisuuskäytäntöjä, dokumentointia ja työaikoja.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Nanso Groupin mukaan yrityksessä on tunnistettu toimialan haasteet ja tuotteiden valmistusketjun pirstaloitumisen tuomat riskit. Nanso Group kertoo pyrkivänsä omalla toiminnallaan ja tavarantoimittajien valinnalla ennaltaehkäisemään epäkohtia.

Nanso Groupilla ei ole erillistä toimintaohjeistoa ihmisoikeusloukkausten varalle, vaan mahdolliset tapaukset tutkittaisiin tapauskohtaisesti, tilanteen edellyttämällä tavalla ja tarvittaessa ulkopuolista apua käyttäen. Nanso Groupin toimintaperiaatteiden rikkominen ei automaattisesti tarkoittaisi yhteistyön päättymistä, vaan yritys antaisi tehtailla aikaa suorittaa korjaavia toimenpiteitä. Jos tuotetoimittaja ei kuitenkaan olisi valmis kantamaan vastuuta ja suorittamaan korjaavia toimenpiteitä, niin seuraamus voisi olla yhteistyön päättyminen. Nanso Group on kuitenkin omien sanojensa mukaan välttynyt ihmisoikeusloukkauksilta, eikä yhtään yhteistyötä ole jouduttu päättämään toimintaperiaatteiden rikkomisen vuoksi.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Nanso Group uskoo, että se pystyy yhteistyökumppaneiden valinnalla ja omilla ostokäytännöillään vaikuttamaan merkittävästi toimialalla tyypillisiin hinta- ja

aikataulupaineiden aiheuttamiin riskeihin. Näihin riskeihin Nanso Group on omien sanojensa mukaan pyrkinyt vaikuttamaan kehittämällä omaa toimintamalliaan siten, että tuotteet jakautuisivat tasaisesti kauden toimitusviikoille ja tilaukset pystyttäisiin ennakoimaan ajoissa. Nanso Group pyrkii myös säännöllisellä yhteistyökumppaneiden tapaamisella kehittämään toimintaa molempien osapuolien näkökulmasta.

Nanso Groupin mukaan yritys tarkastelee myös omaa toimintamalliaan jatkuvasti kriittisesti ja pyrkii kehittämään sitä siten, että sen oman tuotannon ja yhteistyökumppaneiden on mahdollista täyttää Nanson toimintaperiaatteet ja sosiaalisen vastuun vaatimukset myös ruuhkahuippujen aikaan.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Nanso Groupilla ei ole toimintaperiaatteissaan mainintaa siitä, miten mahdolliset ihmisoikeusloukkaukset hyvitettäisiin uhreille, vaan rikkomukset tutkitaan tilanteen edellyttämällä tavalla tapauskohtaisesti. Yritys kertoo toistaiseksi välttyneensä ihmisoikeusloukkauksilta.

Nanso Group noudattaa kuitenkin BSCI:n toimintaperiaatteita, joiden mukaisesti yhteistyökumppanin vaaditaan noudattavan erityistä varovaisuutta esimerkiksi lasten irtisanomistilanteissa toimimalla aloitteellisesti ja tunnistamalla keinot, joilla varmistetaan lasten turvallisuus. Tarpeen mukaan yhteistyökumppaneiden on tutkittava mahdollisuutta tarjota näiden lasten perheiden aikuisjäsenille kunnon työtä.

Elämiseen riittävä palkka

Nanso Group kertoo edellyttävänsä yhteistyökumppaneidensa maksavan työntekijöilleen oikeudenmukaista korvausta BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteiden mukaisesti. Toimintaperiaatteissa oikeudenmukainen korvaus tarkoittaa vähintään laissa määrättyä minimipalkkaa tai alan työehtosopimuksessa määrättyä palkkaa, sen mukaan kumpi on kyseisessä tapauksessa korkeampi. Lisäksi yhteistyökumppaneiden tulee varmistaa työntekijöiden saavan lainmukaiset sosiaalietuudet.

Nanso Group kertoo panostaneensa hankinnassaan pitkäaikaisiin yhteistyökumppanuuksiin, jolloin yhteistyökumppani pystyy takaamaan työntekijöilleen työpäi- kan pysyvyyden ja maksamaan säännöllisesti vähintään lain mukaista minimipalkkaa.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu- oikeus

Nanso Groupin riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvotteluoikeuksien toteutumisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

Nanso Groupin mukaan haasteet EU:n ulkopuolisten maiden työolosuhteissa liittyvät usein toimintamaan kulttuuriin, sillä lainsäädäntö ei kaikissa maissa ole samalla tasolla. Yrityksen mukaan BSCI-järjestelmä pyrkii puuttumaan lainsäädännön epäkohtiin käymällä rakentavaa keskustelua riskimaiden viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa sekä järjestämällä paikallisia koulutustilaisuuksia. Nanso Group ei itse ole toistaiseksi järjestänyt työntekijöiden koulutuksia yhteistyökumppaneidensa tehtailla, mutta yritys tiedottaa yhteistyökumppaneitaan BSCI-järjestelmän organisoimista paikallisista koulutustilaisuuksista.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

Nanso Groupin riskimaista tulevista tuotteista 80 prosenttia tulee BSCI-auditoinnin hyväksytysti läpäisseiltä tehtailla ja noin 10 prosentilla tavarantoimittajista auditointiprosessi on kesken. Yhdellä näistä tehtaista auditointi tulos oli ”ei täytä vaatimuksia”. Nanso Groupin mukaan korvaavia toimenpiteitä on ryhdytty suorittamaan, kuten aina tapauksissa, joissa auditoinneissa todetaan olevan puutteita, ja uudellenauditointi on sovittu. Nanso Groupilla ei ole tähän mennessä ollut yhtään tapausta, jossa yhteistyökumppani ei olisi aloittanut korvaavia toimenpiteitä läpäistääkseen BSCI-järjestelmän uudellenauditoinnin. Yrityksen tavarantoimittajien on hyväksyttävä yhteistyösopimusta solmiessaan se, että BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteiden laiminlyöminen saattaa johtaa yhteistyökumppanuuden päättämiseen.

Tällä hetkellä vain yhdellä Nanso Groupin riskimaiden tuotetoimittajista on SA8000-sertifikaatti. Yritys kertoo kuitenkin rohkaisevansa BSCI-auditoinnin läpäisseitä yhteistyökumppaneita kehittämään toimintaansa edelleen kohti SA8000-standardia.

Nanso Group ei suorita tehdasauditointeja itse, mutta ostajat vierailevat yhteistyökumppaneiden luona säännöllisesti ja käyvät vierailuillaan aina myös tuotantotiloissa. Yrityksen mukaan omilla tehdasvierailuilla ostajilla on oma tarkistuslista, jonka avulla he kiinnittävät huomiota mm. tuotantotilojen yleiseen turvallisuuteen ja ympäristönsuojelua koskeviin näkökohtiin.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Nanso Group kertoo tekevänsä kehitystyötä paljon tuotteisiin, raaka-aineisiin ja materiaalihävikkiin liittyen mutta sosiaalisen vastuun kehitystyö on yrityksen mukaan rakentunut pitkälti BSCI-järjestelmän ympärille. Yritys lisää kuitenkin, että toimittajien itsearviointien, paikallisten workshopien ja auditointien tarkoitus ei ole vain valvoa, vaan myös lisätä paikallisten tietoisuutta sosiaalisen vastuun näkökohdista ja kehittää näin toimintatapoja. Nanso Groupin mukaan useat tavarantoimittajat tarjoavat työntekijöilleen vapaaehtoisesti myös paljon sellaisia etuja, joihin BSCI ei velvoita. Esimerkiksi

yritys nostaa kiinalaisen tavarantoimittajan, jolta tulee yli puolet Nanso Groupin Kiinasta ostamista tuotteista: se maksaa työntekijöilleen vapaaehtoista sosiaalivaikutusmaksua ja tarjoaa heille kolme ilmaista aterialaillia päivässä.

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

Nanso Groupin mukaan alihankkijoiden valintaan vaikuttavat monet tekijät, kuten tekniset mahdollisuudet, tuoteturvallisuus, tehtaan sijainti sekä halukkuus vastuullisten toimintatapojen kehittämiseen. Lisäksi kaikkien tavarantoimittajien on sitouduttava BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin solmiessaan yhteistyökumppanuuden. Samalla Nanso Group sopii yhteistyökumppaneiden kanssa millä aikataululla yhteistyökumppani lähtee mukaan BSCI-järjestelmän auditointiprosessiin.

Nanso Group kertoo näkemyksensä olevan, että kannattava liiketoiminta ja vastuullisuus eivät ole toistensa vastakohtia tai toisiaan poissulkevia, päinvastoin. Yrityksen mukaan se kehittää aktiivisesti vastuullisia toimintatapoja hallitakseen valmistusketjuun liittyviä riskejä sekä auttaa yhteistyökumppaneitaan kohdentamaan resurssinsa parempaan käyttöön toimintatapoja kehittämällä. Yrityksen mukaan esimerkiksi ensin työäilyä vaikuttaneet dokumentointiin liittyvät vaatimukset ovat useissa tapauksissa saaneet aikaan konkreettisia kustannussäästöjä, kun asioita on ryhdytty seuraamaan. Nanso Groupin mukaan vastuullisuudella voidaan säästää kustannuksia, kun ymmärretään esimerkiksi tuotteen laadun parantumisen ja hyvien työolosuhteiden yhteys.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

”Nanso Groupin toimintaa pyritään jatkuvasti kehittämään niin taloudellisen, sosiaalisen kuin ympäristövastuun mittareilla mitattuna. Yhtiön toiminta on perustunut laadukkaisiin ja kestäviin tuotteisiin yhtiön alkuajoista lähtien. Suomalaisen perheyhtiön omistajilla on edelleen vahva halu säilyttää tekstiili- ja vaatetusteollisuuden tuotantoa kotimaassa, mikä on myös yksi Nanso Groupin merkittävimmistä vastuullisuusteorioista, sillä yhtiö on yksi alan merkittävimmistä työnantajista Suomessa. Siihen liittyen Nanso Group on myös aloittanut oman kisälliohjelman, jolla pyritään varmistamaan osaavan henkilöstön saaminen tulevaisuudessa, sillä osa yhtiön tämänhetkistä työntekijöistä on eläköitymässä lähivuosina, eikä Suomessa enää muuten kouluteta työntekijöitä tekstiiliteollisuuden työtehtäviin. Kisälliohjelmasta luettavissa lisää täältä: http://www.nansogroup.com/tyopaikat_kisalliohjelma”

Reima Oy⁴³

- + Allekirjoittanut Bangladeshin tehtaiden turvallisuutta parantavan Accord-sopimuksen
- + Vierailee itse tehtailla
- Ei ole sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan

Vastaaja: Riika Paakkunainen, viestintäjohtaja

Tuotemerkit ovat Reima, Tutta ja Lassie.

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

Kiina (88 %)
Sri Lanka (7,5 %)
Bangladesh (2,5%)
Indonesia (2 %)

Yhteensä riskimaista 100 %. Osuudet on laskettu vuoden 2013 euromääräisistä ostoista.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Reiman mukaan ihmisoikeusvaikutusten arviointi on osa heidän dokumentoitua sopimustoimittajien valintaprosessiaan. Reima ei ryhdy yhteistyöhön, jos jonkin tavarantoimittajan kohdalla ilmenee merkittäviä riskejä.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Reima noudattaa ihmisoikeuskysymyksissä BSCI-järjestelmän ohjeistusta: jos tuotantomaa lainsäädäntö on ristiriidassa BSCI-järjestelmän eettisen ohjeiston kanssa, sovelletaan työntekijän kannalta korkeamman suojan tarjoavia periaatteita. Jos ihmisoikeusloukkauksia ilmenee, toimenpiteet harkitaan tapauskohtaisesti, Reimasta vastataan.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Reima kertoo, että jos se havaitsee ihmisoikeusloukkauksia, niin yritys luonnollisesti tarkistaa, voiko se itse vaikuttaa omiin käytäntöihinsä tilanteen korjaamiseksi.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Ks. yllä kohta Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa.

Elämiseen riittävä palkka

Reima noudattaa BSCI:n eettistä ohjeistusta, jonka mukaan yhteistyökumppaneiden on maksettava vähintään laissa määrättyä vähittäispalkkaa tai alan työehtosopimuksessa määrättyä palkkaa sen mukaan kumpi on korkeampi. Reima kertoo, että BSCI-järjestelmä edellyt-

tää myös osapuolten varmistavan yhdessä, että työntekijöille maksettava palkka riittää heidän perheidensä elatukseen. Reima kertoo, että näitä asioita kysytään auditoinneissa.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvotteluoikeus

Reiman riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvotteluoikeuksien toteutumisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

Reiman vuoden 2013 ostoista 42 % on peräisin BSCI-järjestelmän puitteissa auditoiduista tehtaista. 12 tehdasta 35:stä on auditoitu BSCI-järjestelmän puitteissa.

BSCI- tarkastukset

- a) Hyväksytty 42 %
 - b) Hyväksytään korjausten jälkeen 42 %
 - c) Ei täytä vaatimuksia 16 %
- Reiman mukaan SA8000-sertifikaatti on muutamalla tehtaalla.

Kun tehdas ei läpäise auditointia, Reiman mukaan tehdas pitää tehdä korjaavat toimenpiteet määräaikaan mennessä, jonka jälkeen se auditoidaan uudelleen. Mikäli tulokset eivät ole parantuneet, Reima etsii toisen sopimusvalmistajan.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Ei tietoa

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

Reiman mukaan sopimushankkijan on pystyttävä toimittamaan kunnollista laatua ja ajallaan, jotta se voi ylipäättään toimia sopimushankkijan kanssa. Reima kertoo, että heidän valmistamansa vaatteet ovat teknisesti niin vaativia, ettei niitä pystytä tuottamaan alkeellisissa oloissa, ilman tarvittavaa osaamista ja investointeja.

Reimalla on dokumentoitu prosessi, jonka mukaan ostajat valitsevat tavarantoimittajat. Reima arvioi ihmisoikeusloukkauriskejä jokaisen sopimushankkijan kohdalla siinä vaiheessa kun sopimushankkijaa ollaan valitsemassa ja auditoidussa. Yritys suosii uusien toimittajien hankinnassa jo auditoituja tehtaita ja auditoi valitut sopimusvalmistajat itse ennen lopullista valintaa. Vastuullisuus ja palkan riittävyys otetaan yrityksen mukaan BSCI-järjestelmän linjauksen mukaisesti huomioon sopimusvalmistajia valittaessa.

⁴³ Reima, Riika Paakkunainen, viestintäjohtaja, sähköpostikeskustelu 23.6.2014.

Bangladeshissa Reima vaatii tehtaiden turvallisuutta koskevan Accord-auditoinnin läpäisyä.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

”Olemme tähän asti pystyneet itse käymään kaikilla tuotantopaikoillamme. Laatutiimimme ja hankinta-toimistomme (=useat eri henkilöt) tekevät tiivistä yhteistyötä sopimusvalmistajien kanssa sekä ennen tuotantoa että sen aikana. Isoja ongelmia ei ole ollut.”

SOK - (Sokos, Prisma,⁴⁴ ja S-market)

+ Vierailee itse tehtailla
+/- Kiinnittää selkeästi huomiota ostotoimintaansa, mutta samalla vähättelee omaa vastuutaan tehtaiden työntekijöiden palkoista pienuuteensa vedoten
- Ei sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan

Vastaaja: Lea Rankinen, vastuullisuusjohtaja

Omat vaatebrändit: Gossip, House, Actuelle, Ciraf, Glup, Kaiio, X-tra, Aventura, Icon, Kino, Premoda, Ross Bros, Steam
Prisman omia vaatemerkkejä ovat Premoda, Canelle, Steam, Garret ja Beeman. Yksinmyynnissä: Naturaline.

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

Riskimaaostojen osuus kaikista omien merkkien vaateostoista ajalla 6/2013–5/2014 oli 79 prosenttia.

Riskimaaostojen eri maiden osuudet:

Kiina 59 %
Intia 9 %
Turkki 6 %
Bangladesh 3 %
Bulgaria 1 %
Pakistan 1 %
Sri Lanka, Etelä-Korea, Kambodza, Thaimaa ja Vietnam < 1 %.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

SOK kertoo, että sen lähtökohta riskiarvioinneissa on tuotteen valmistusmaa. Yritys arvioi maan, alueen tai

alan tyypillisiä ongelmia ja ohjaa sen mukaisesti tavarantoimittajiaan BSCI-järjestelmän organisoimiin aiheita käsitteleviin koulutuksiin. SOK:n mukaan tunnistetut riskit vaikuttavat sen toimintaan. SOK:n mukaan esimerkiksi Bangladeshissa tehtaiden palo- ja rakennusturvallisuuteen liittyy ongelmia, minkä vuoksi yrityksen yhteistyökumppanit tekevät bangladeshilaisille tehtailla palo- ja rakennusturvallisuustarkastuksia, sekä neuvovat ja opastavat tarvittavien korjausten tekemisessä.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Mikäli vakavia epäkohtia (ihmisoikeusloukkauksia) löytyisi, SOK puuttuisi omien sanojensa mukaan asiaan välittömästi ja kävisi tehtaiden kanssa keskustelua epäkohtien korjaamiseksi. Yritys myös pyrki tarvittaessa vaikuttamaan kansainvälisten verkostojen kuten BSCI-järjestelmän kautta. Tarvittaessa SOK ei tekisi uusia tilauksia ennen kuin epäkohdat olisi korjattu.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

SOK:n mukaan yritys ei ole havainnut ihmisoikeusloukkauksia tuotannossaan, mutta olisi valmis tarkistamaan käytäntöjään, mikäli havaitsisi niitä. SOK:n mukaan yritys tekee tilaukset hyvissä ajoin ennen toimitustarvetta, ja tilauksesta neuvoteltaessa tavarantoimittaja kertoo millä aikataululla tilaus voidaan toimittaa.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

SOK:lla ei toistaiseksi ole ollut toimintamallia ihmisoikeusloukkausten korvaamiselle, eikä se ole ollut tilanteessa, jossa sellaista tarvittaisiin.

Elämiseen riittävä palkka

SOK viittaa BSCI-järjestelmän periaatteisiin, joissa edellytetään kunnioittamaan työntekijöiden oikeutta saada oikeudenmukainen korvaus, joka on riittävä turvaamaan kohtuulliset elinolot heille itselleen sekä heidän perheilleen. Työntekijöille tulee maksaa vähintään laissa määrättyä vähimmäispalkkaa tai alan työehtosopimuksessa määrättyä palkkaa sen mukaan kumpi on korkeampi. Palkkatason tulee vastata työntekijöiden osaamis- ja koulutustasoa ja perustua säännölliseen työaikaan.

SOK kertoo myös varmistavansa ostohintojensa tason kautta sen, että turvallinen työympäristö ja oikeudenmukainen palkka on mahdollista tehtaissa. SOK:n mukaan on kuitenkin muistettava, että yhdellä tehtaalla on useita ostajia ja yrityksen osuus tehtaantekijöiden

siteetista vaihtelee 1 – 10 prosentin välillä. SOK sanoo, ettei se siis voi yksin vaikuttaa työntekijän kokonaiskausipalkkaan, mutta varmistaa auditoinneissaan sen, noudattaako palkanmaksu vähintään minimipalkkaa riippumatta siitä kuinka monta ostajaa tehtaalla on.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus

SOK:n riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvotteluoikeuksien toteutumisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

SOK:n omien merkkien vaatteiden suorista riskimaaostoista 85 prosenttia tulee auditoiduilta tehtailta. Yrityksen tavoitteena on, että yli 90 prosenttia tulisi auditoiduilta tehtailta. Auditoiduista suorista riskimaaostoista 86 prosenttia tulee BSCI-järjestelmään auditoiduilta tehtailta ja 14 prosenttia SA8000 -sertifioiduilta tehtailta. SA8000-sertifikaatti on kahdella tavarantoimittajalla.

BSCI-tarkastukset

- a) Hyväksytty 46 %
- b) Hyväksytään korjausten jälkeen 22 %
- c) Ei täytä vaatimuksia 18 %

SOK myöntää, että usein ensimmäisessä auditoinnissa tehtaas saavat arvosanan ”hyväksytään korjausten jälkeen” tai ”ei täytä vaatimuksia”. Tällöin tehdään korjaavien toimenpiteiden suunnitelma ja valvotaan sen toteutumista uusinta-auditoinneilla.

SOK kertoo tarkastelevansa säännöllisesti auditointitulosten kehitystä ja käyvänsä asiasta keskustelua tavarantoimittajien kanssa. Yritys ei katkaise yhteistyötä kerralla yksittäisten puutteiden tultua ilmi, mutta tarvittaessa, mikäli kehitystä ei tapahdu, ostot tehtaalta katkaistaan ja yhteistyötä jatketaan vasta kun asiat on laitettu kuntoon. SOK:n mukaan pitkäjänteisellä yhteistyöllä tehtaiden kanssa saadaan kehitystä aikaan paremmin kuin sillä, että yhteistyö lopetetaan huonoon auditointitulokseen.

SOK ei siis tee omia auditointeja, vaan luottaa kertomansa mukaan riippumattoman osapuolen tekemiin auditointeihin. Yritys kertoo kuitenkin pyrkivänsä vierailemaan mahdollisuuksien mukaan tavarantoimittajien tehtailla itse nähdäkseen omin silmin tehtaan olot ja rakennukset. SOK:n mukaan se haluaa myös keskustella tehtaiden johdon kanssa ja nähdä miten he suhtautuvat työntekijöiden oikeuksiin ja miten henkilöstön työskentelyolosuhteet ja työturvallisuus ovat kehittyneet. SOK:n kokemuksen mukaan tehtaille on tärkeä viestiä, että SOK on tukena heidän toimintansa kehittämisessä.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

SOK kertoo esimerkiksi kehitystyöstä Bangladeshissa sen yhteistyökumppanin kautta tehtävän opastuksen ja neuvonnan palo- ja rakennusturvallisuuden parantamiseksi. Yritys myös ohjaa tavarantoimittajia osallistumaan koulutuksiin esimerkiksi työlöihin ja -turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Vastuullisuus ja uusien toimittajien valitseminen

SOK:n valitessa uusia tavarantoimittajia valintaan vaikuttaa moni, yhtä tärkeä asia: valmius toimittaa sovittu määrä tuotteita sovitulla laatutasolla kilpailukykyiseen hintaan sekä sitoutuminen yrityksen edellyttämiin vastuullisuusperiaatteisiin ja auditointeihin. Tavarantoimittajille tehdään neuvotteluvaiheessa kysely vastuullisuusperiaatteista ja -käytännöistä, sekä halusta kehittää toimintaa. Tavarantoimittajia pyydetään sitoutumaan BSCI-järjestelmän toimintaohjeisiin, mutta SOK hyväksyy myös, jos tehtaalla noudatetaan esimerkiksi Ethical Trading Initiativen tai Fair Wear Associationin periaatteita. Lisäksi SOK edellyttää, että tavarantoimittajat eivät siirrä tuotantoa edelleen alihankkijoille. Yritys kertoo haluavansa tietää tarkalleen missä tuote valmistetaan.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

”Olemme pyrkineet tekemään systemaattisesti ja kokonaisvaltaisesti työtä omien merkkien vaatteiden vastuullisuuden kehittämiseksi vuosien ajan. Olemme ylittäneet BSCI:n vähimmäisvaatimukset käyttötavara-kaupassamme vuosien ajan.

”Pidämme tärkeänä luoda pitkäaikaiset suhteet tavarantoimittajiimme, jolloin voimme parhaiten vaikuttaa myös tehtaiden olosuhteisiin. On muistettava, että monissa riskimaissa yhteiskunta ei erityisesti tue tai tarjoa työkaluja yritysten vastuullisen toimintatavan kehittämiseksi. Pitkäjänteinen kaupallinen yhteistyö, vuoropuhelu ja koulutus tuovat edellytyksiä kehittää toimintaa paremmaksi.”

Stockmann Oyj (Seppälä, Lindex)⁴⁵

- + Julkaissut tehdaslistat ainoana suomalaisena vaa-teyrityksenä
- + On allekirjoittanut Bangladeshin tehtaiden turval-lisuutta edistävän Accord-sopimuksen
- + Tarkastaa tehtaita itse
- + Yrityksellä on toimintatapa lapsityö-tapausten varalle
- Sanoo lähtökohdaksi sen, että työstä maksetta-van palkan täytyy riittää elämiseen, mutta konkreet-tisia toimenpiteitä tämän edistämiseksi ei kuiten-kaan yrityksen vastauksen perusteella juurikaan ole tehty

Vastaaja: Johanna Stenbäck, yhteiskuntavastuuasian-tuntija

Stockmannin brändejä ovat BEL, Bodyguard, Bogi, Cap Horn, Cristelle&Co, CUBE CO, Global Essentials ja NOOM.

Seppälän brändejä: Woman, The Denim Project, Great Girls, Link, Seppälä Men, Seppälä Kids, Seppälä Girls, Seppälä Boys

Lindexin brändejä: Lindex, Lindex 44-54, Holly & Whyte, Extended, Bamse prints, Ella M, So.U, MOM, LXM

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

Stockmann-konsernin muodin omien merkkien tuo-tannosta noin 96 % tulee riskimaista (ostohinnoissa mitattuna):

Kiina 43 %
Bangladesh 22 %
Turkki 17 %
Intia 12 %
Pakistan 2 %.

Lisäksi pieniä eriä valmistetaan muissa riskimaissa. Stockmann on julkaissut tavarantoimittaja- ja tehdaslis-tat.⁴⁶

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Stockmann kertoo, että sen toimintaa ohjaavat Stock-mannin toimintaperiaatteet ja hankintaketjussa nouda-tettava Stockmannin Supplier Code of Conduct -toi-mintaohje. Lisäksi toimintaa ohjaavat yrityksen mukaan kansainväliset sopimukset ja suositukset, kuten YK:n ihmisoikeuksien julistus ja lapsen oikeuksia koskeva

yleissopimus, ILO:n perussopimus työelämän perusoi-keuksista ja OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille.

Yrityksen mukaan näiden vaatimusten toteutumista, myös ihmisoikeuksien toteutumisen osalta, seurataan ja arvioidaan BSCI-auditoinneilla sekä Stockmannin pai-kallisen henkilökunnan tekemillä sisäisillä tarkastuksilla ja niihin kuuluvilla tehdastyöntekijöiden haastatteluilla. Stockmannin toimintaperiaatteita täydentävät tar-vittaessa konsernin ja sen tytäryhtiöiden hyväksymät yksityiskohtaisemmat säännöt ja ohjeet. Uusia ohjeita ja linjauksia voidaan tehdä, kun ihmisoikeusriskejä tunnistetaan. Yritys on omien sanojensa mukaan tehnyt ihmisoikeusriskien perusteella muun muassa seuraavia linjauksia: hiekkapuhallusmenetelmän kieltä farkkujen haalistuksessa, uzbekistanilaisen puuvillan kieltä, sekä liittyminen Bangladeshin palo- ja rakennusturvallisuus-sopimukseen (The Accord on Fire and Building Safety). Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkausti-lanteissa

Stockmann kertoo, että sillä on erilaisia tapoja toimia ihmisoikeusloukkaustilanteissa tapauksesta riippuen. Yrityksellä on Stop-lista, jolle se siirtää tehtaan tarvittaessa. Tällaisessa tapauksessa uusia tilauksia ei tehdä, ennen kuin rikkomus on korjattu ja tarvittaessa työn-tekijä on saanut kompensaaion. Havaitut poikkeamat toimintaperiaatteista johtavat yrityksen mukaan aina toimenpiteisiin kyseisen tavarantoimittajan kanssa. Näissä tapauksissa Stockmann kertoo harkitsevansa toimittajasuhteen päättämistä, ja yksittäistapauksissa se on myös lopettanut yhteistyön tavarantoimittajan kanssa.

Stockmannilla on Pelastakaa Lapset ry:n kanssa yh-teistyössä kehitetty toimintatapa lapsityö-tapausten varalle. Stockmannin mukaan vuosikymmenten aikana tapauksia, joissa alaikäinen on ollut töissä tehtaassa joka valmistaa tuotteita Stockmannille, on tullut vas-taan muutama. Stockmannin mukaan toimintatapaan kuuluu, että tehtaan johto tapaa lapsen vanhempien kanssa tilanteen ratkaisemiseksi. Tehdas on velvolli-nen kompensoimaan tilanteen ja maksamaan lapsen palkan, jotta koulunkäynti on taloudellisesti mahdollista ja seuraamaan, että lapsi käy koulua eikä esimerkiksi siirry muualle töihin. Mikäli mahdollista, työhön pyri-tään ottamaan tilalle lapsen täysi-ikäinen perheenjäsen perheen taloudellisen tilanteen turvaamiseksi.

Lisäksi Stockmann valvoo muun muassa hiekkapuhal-luskieltoa siten, että se ei tee tilauksia tehtaista, joissa edes on hiekkapuhallukseen tarvittavia varusteita.

45 Tiedot: Stockmann, Johanna Stenbäck, Yhteiskuntavastuuasiantuntija, sähköpostikeskustelu 23.6.2014 ja 25.9.2014

46 Tehdas- ja toimittajalistat: Stockmannin muodin omat merkit: www.stockmanngroup.fi/toimittaja-ja-tehdaslista, Lindex: www.lindex.com/csr/en/list-of-suppliers-and-factories/

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Ks. edellinen kohta. Stockmann kertoo olevansa sitoutunut vastuulliseen tuotantoon, ja ongelmatapauksissa yritys toimii yhteistyössä tehtaiden kanssa, myös kompensoinnin osalta. Yrityksen mukaan tapaukset ovat harvinaisia, ja tarvittavat toimenpiteet voivat olla erilaisia tapauksesta riippuen.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Stockmann kertoo olevansa valmis muuttamaan ostojaan. Yritys painottaa pyrkivänsä pitkäaikaiseen yhteistyöhön tavarantoimittajien kanssa. Yritys uskoo, että se voi siten parhaiten vaikuttaa työolojen parantamiseen. Stockmann kertoo myös, että heidän kokemuksensa mukaan hinta ei ole suoraan kytköksissä yhteiskuntavastuuseen ja johdon asenteella on suuri merkitys.

Ks. lisäksi kohta "Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen"

Elämiseen riittävä palkka

Stockmann kertoo lähtökohdakseen sen, että työstä maksettavan palkan täytyy riittää elämiseen. Yritys pyrkii parantamaan työntekijöiden elinoloja myös työoloja ja etuuksia parantamalla, kuten kannustamalla tehtaita tarjoamaan esimerkiksi lastenhoitoa, työpaikkalounaan tai tarjoamalla talouteen ja terveyteen liittyvää koulutusta, jota toteutetaan HER-projektin muodossa (Health Enables Return).

Stockmann kertoo tekevänsä aktiivisesti töitä valvoakseen, että tehtailla maksetaan lain mukaista minimipalkkaa ja ylitöistä maksetaan sovitusti. Yritys valvoo tilannetta niin BSCI:n tekemillä tarkastuksilla kuin Stockmannin paikallisen henkilökunnan tekemillä sisäisillä tarkastuksilla ja niihin kuuluvilla tehdastyöntekijöiden haastatteluilla. Haastatteluilla yritys seuraa myös työntekijöiden etenemistä palkkaluokissa, eli varmistaa sen, että työntekijän palkkaa nostetaan, kun työvuosia kertyy tai työtehtävät muuttuvat vaativimmiksi. Stockmannin mukaan minimipalkka on vähimmäisvaatimus ja yritys kertoo, että esimerkiksi Bangladeshissa tarkistusten mukaan Stockmann-konsernin käyttämissä tehtaissa suurin osa työntekijöistä kuuluu ylempiin palkkaluokkiin ja ansaitsee minimipalkkaa korkeampaa palkkaa.

Stockmannin mukaan yritys on tietoinen siitä, että minimipalkka on useassa maassa alhainen ja se työskenteleekin yhdessä toisten yritysten kanssa korotusten mahdollistamiseksi. Stockmann käy omien sanojensa mukaan asiasta vuoropuhelua hallinnon, teollisuuden järjestöjen ja muiden tahojen kanssa sekä toimii yhteistyössä BSCI-järjestelmän kanssa. Stockmann kertoo,

että BSCI-järjestelmän uusissa toimintaperiaatteissa otetaan voimakkaammin kantaa elämiseen riittävään palkkaan. Stockmann kuitenkin uskoo, että kansallisen minimipalkan nostaminen on avain palkkatason nostamiseen. Yritys sanoo, että tällöin myös muiden palkkaluokkien palkkataso nousee. Stockmann kertoo Bangladeshissa osallistuneensa yhdessä muiden yritysten kanssa vetoomuksiin, jotka ovat kohdistuneet Bangladeshin hallinnolle minimipalkan nostamiseksi.

Stockmann mainitsee, että sillä ei ole omia tehtaita tai tuotantolaitoksia ja tuotteet alihankitaan tehtaista, jotka valmistavat tuotteita useille merkeille. Tästä syystä Stockmann ei ole tehdastyöläisten palkanmaksaja, eikä voi yrityksen mukaan omalla päätöksellään nostaa tehdastyöntekijöiden palkkaa. Yrityksen mukaan esimerkiksi korotus tuotteesta maksettuun hankintahintaan ei ole suoraan kytköksissä työntekijöiden palkkaan, eikä sen voida olettaa päätyvän työntekijöiden hyväksi, ellei tätä voida erikseen varmistaa.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvotteluoikeus

Stockmannin riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvotteluoikeuksien toteutumisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

Lisäksi työntekijöiden tietoisuutta oikeuksistaan seurataan Stockmannin paikallisen henkilökunnan tekemillä sisäisillä tarkastuksilla ja niihin sisältyvillä tehdastyöntekijöiden haastatteluilla.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

Omat auditoinnit

Stockmann tekee BSCI-auditointien lisäksi säännöllisiä omia tarkastuksia tavarantoimittajien tehtailla. Yrityksen jokaisessa ostokonttorissa on vastuullisuusasiantuntijoita, jotka seuraavat tuotantoprosesseja ja toiminnan vastuullisuutta, ja joiden tehtäviin kuuluu sopimustoimittajien työolosuhteiden valvominen ja kehittäminen sekä auditointien tekeminen. Lisäksi ostokonttorit tarkistavat jokaisen käyttämänsä tehtaan toimintamallit ja laatutason aina ennen sopimuksen tekoa ja tuotannon aloittamista.

Stockmann teki ostokonttoriensa kautta 171 omaa tarkastusta vuonna 2013. Tarkastuksia tehtiin sekä etukäteen tehtailla ilmoittaen että ilmoittamatta. Stockmann kertoo tekevänsä yhä enemmän ilmoittamattomia tarkastuksia.

Stockmann kertoo, että tavarataloryhmän muodin

omien merkkien tuotteista yli puolet hankitaan konsernin omien ostokonttorien kautta. Ostokonttorien kautta valvottavista tehtaista, 95 prosenttia hankintavolyymistä tulee sellaisista tehtaista, jotka Stockmann auditoi vuosittain ja joissa asiantuntijat vierailevat myös auditointien lisäksi. Lisäksi Lindexin kaikki tuotteet ja Seppälän valikoimista merkittävä osa hankitaan samojen ostokonttoreiden kautta.

Stockmann tekee omat auditoinnit Stockmann Supplier code of conduct -toimintaohjeen mukaan. Mikäli yritys havaitsee auditoinneissa puutteita, se raportoi ne tehtaan johdolle ja tekee korjausohjelman, jonka toteutusta se valvoo. Stockmannin mukaan auditoinneissa havaitut puutteet liittyvät usein ylitöihin ja dokumentaatioon.

BSCI-auditoinnit

Stockmann kertoo, että vuonna 2013 riskimaissa sijaitsevilla tehtailla, joissa valmistetaan Stockmann-tavaratalojen ja muotiketjujen omien merkkien tuotteita, tehtiin yhteensä 186 BSCI-auditointia. Stockmannin mukaan se ja BSCI-järjestelmä tiukensivat vaatimuksiaan vuonna 2013, minkä vuoksi auditointitulokset olivat heikompia kuin aikaisempina vuosina

BSCI-auditoinnit 2013

(N=186)

- a) Hyväksytty 22 %
- b) Hyväksytään korjausten jälkeen 38 %
- c) Ei täytä vaatimuksia 40 %

Mikäli tehdas saa auditointituloksen "ei täytä vaatimuksia" tai yritys havaitsee muilla tavoin poikkeamia sen toimintaperiaatteista, Stockmann sanoo harkitsevansa tavarantoimittajasuhteen päättämistä. Tavarantoimittajasuhteen jatkaminen riippuu yrityksen mukaan rikkomusten vakavuudesta sekä tehtaan johdon asenteesta rikkomusten korjaamiseen. Stockmann kertoo, ettei se pääsääntöisesti lopeta alihankintasuhdetta välittömästi, vaan antaa tehtaalle aikaa korjata puutteet korjaussuunnitelman mukaisesti. Stockmann uskoo, että työolosuhteiden kehittäminen yhteistyön lopettamisen sijaan on parempi tapa koko yhteiskunnan kannalta. Yksittäistapauksissa Stockmann on kuitenkin omien sanojensa mukaan joutunut lopettamaan yhteistyön.

Stockmannin käyttämistä tavarantoimittajista 13 tavarantoimittajalla ja niiden 14 tehtaalla oli SA8000-sertifikaatti. Stockmann ei vaadi tavarantoimittajiltaan SA8000-standardia.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Stockmann kertoo pyrkivänsä parantamaan työntekijöiden elinoloja työoloja ja etuuksia parantamalla, kuten kannustamalla tehtaita tarjoamaan esim. lastenhoitoa, työpaikkalounaan tai tarjoamalla talouteen ja tervey-

teen liittyvää koulutusta, jota yritys toteuttaa HER-projektin muodossa (Health Enables Return). Projektin kustannukset yritys kertoo jakavansa tehtaiden kanssa. Lisäksi Stockmann kertoo tukevansa paikallista toimintaa tehtaiden ulkopuolella, kuten School of Hope –kouluyhteistyö Bangladeshissa.

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

Stockmann kiinnittää huomiota alihankkijoiden valinnassa moniin tekijöihin. Yrityksen mukaan tärkeimmät kriteerit tavarantoimittajien valinnassa ovat yhteensopivuus Stockmann-konsernin tarpeisiin, tehtaan osaaminen ja toimituskyky, tuotannon laatu ja hinta, yhteiskuntavastuu (erityisesti työolosuhteet ja ympäristöasiat) ja mahdollisuus pitkäaikaiseen kumppanuussuhteeseen.

Lisäksi kaikkien tehtaiden tulee täyttää aloitusvaatimukset, joita ovat muun muassa sitoutuminen BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin ja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Stockmannin ostokonttorit tarkastavat yrityksen mukaan jokaisen käyttämänsä tehtaan toimintamallit ja laatutason aina ennen sopimuksen tekoa ja tuotannon aloittamista.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta (suora lainaus yrityksen vastauksesta)

"Paikallinen läsnäolo tuotantomaisissa, säännölliset ja kattavat oman henkilöstömme tekemät sisäiset tarkastukset, sekä pitkät kumppanuussuhteet tavarantoimittajien kanssa ovat olennainen osa työolojen kehittämistä. Täydennämme vastuullisuustyötä erilaisten projektien kautta, esimerkiksi HER-projekti tehtaissa työskentelevien naisten kouluttamiseen terveyteen ja talouteen liittyvissä asioissa, Partnership for Cleaner Textiles (PaCT) -yhteistyö, Sustainable Water Resource project –yhteistyö, Better Cotton-yhteistyö sekä School of Hope –koulun tukeminen Bangladeshissa ovat osa työtämme kestävä kehityksen edistämiseksi.

Pyrimme innostamaan yhteistyökumppaneitamme jatkamaan ja laajentamaan parhaita käytäntöjä. Esimerkiksi Health Enables Return (HER)-projekti on saanut jatkoa tehtaanomistajan omasta kiinnostuksesta, kun tulokset ovat olleet hyviä. Stockmann-konsernin ympäristöprojekteista voi lukea verkkosivuiltamme: <http://www.stockmanngroup.fi/fi/ymparistoprojektit>

Texmoda Fashion Group⁴⁷

+ Vierailee itse tehtailla

- Päättäisi yhteistyön ihmisoikeusloukkaustapauksissa

- Ei ole sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan

- Yrityksen vastaus on suppea

Omia brändejä ovat S.T.I. ja Stocker & co.

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan

Tex Moda tuottaa omia tuotemerkkejään seuraavissa riskimaissa: Kiina, Intia, Turkki, Venäjä, Valko-Venäjä ja Bangladesh. Matalan riskin tuotantomaita ovat: Liettua, Puola, Latvia ja Portugali.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Texmoda kertoo pyrkivänsä käymään henkilökohtaisesti kaikilla käyttämillään tavarantoimittajilla.

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Yritys kertoo, että ihmisoikeusloukkauksien sattuessa, se päättäisi yhteistyön.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Ei tietoa.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Texmoda kertoo, että se ei tuota halpavaatteita, vaan laadukkaita ja pitkäikäisiä tuotteita, ja että sekä yritys itse, että sen asiakkaat arvostavat enemmän laatua kuin halvinta hintaa.

Texmodan mukaan se maksaa tuottajalle käyvän hinnan ja tekee tilaukset ajoissa – noin puoli vuotta ennen toimituksia. Yritys myös mainitsee panostavansa pitkäaikaisiin tuottajasuhteisiin ja sanoo olevansa kiinnostunut siitä, missä vaatteet tuotetaan ja kuka ne valmistaa. Yritys myös kertoo kommunikoivansa säännöllisesti tuottajien kanssa vastuullisesta tuotannosta.

Elämiseen riittävä palkka

Texmoda viittaa BSCI-järjestelmään, jossa yrityksen mukaan yhtenä perusarvoista on oikeudenmukainen palkkaus.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvotteluoikeus

Texmoda Fashion Groupin riskimaiden tavarantoimittajien järjestäytymis- ja kollektiivisten neuvotteluoikeuksien toteutumisen valvonta ja edistäminen perustuvat pääasiassa BSCI-järjestelmän toimintaperiaatteisiin.

BSCI-auditoinnit ja omat tarkastukset

Texmodan mukaan noin kolmannes sen käyttämistä tehtaista on auditoitu BSCI-järjestelmän puitteissa. Yritys kertoo, että auditoitujen tehtaiden osuus tuotannosta tulee kasvamaan vuosittain ja yrityksen tavoitteena on, että kaikki sen käyttämät tehtaot on auditoitu vuoden 2016 loppuun mennessä.

Texmoda myös pyrkii omien sanojensa mukaan käymään henkilökohtaisesti kaikilla käyttämillään tavarantoimittajilla. Tähän mennessä (syyskuu 2014) yritys on käynyt kolmasosassa kaikista tuotantolaitoksistaan. Yritys kertoo, että käytössä ei ole kirjallista ohjeistusta auditointiin, vaan yrityksen tuotepäällikkö kiertää tehtaata ja sen sosiaalityt. Lisäksi tuotepäällikkö tekee käynnistä kirjallisen raportin ja valokuvaa tarkastamansa kohteet.

Texmodan mukaan se pyrkii parantamaan eettisyyttä tuotannossaan yhteistyössä tavarantoimittajiensa kanssa. Yrityksen mukaan sen ensisijaisena tavoitteena on laajentaa BSCI auditoitujen tehtaiden osuutta.

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Ei tietoa

Vastuullisuus ja uusien toimittavartarantomit-tajien valitseminen

Texmodan mukaan hyväksytty BSCI auditointi on yksi ratkaisevista kriteereistä uusia tavarantoimittajia valittaessa.

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta

”Toimimme mahdollisimman avoimesti ja läpinäkyvästi. Annamme totuudenmukaisia tietoja julkistukseen, emmekä pyri esittämään, että olisimme tuotannossamme täydellisiä. Tuotetiimimme (8 henkilöä kokonaisuudessaan) jäsenet ovat itse kuluttajina kiinnostuneita eettisestä tuotannosta ja suhtautuvat myös henkilökohtaisella tasolla vakavasti työhönsä.”

47 Beni Kauhanen, toimitusjohtaja, Texmoda Fashion Group, sähköpostikeskustelu 19.9.2014

Veljekset Halonen⁴⁸

+ Vierailee itse tehtailla

- Ei kuulu mihinkään vastuullisuusjärjestelmään
- Yrityksen vastaus on suppea
- Ei ole sitoutunut elämiseen riittävään palkkaan
- Lopettaisi yhteistyön heti jos ilmenisi lapsityövoimaa

Vastaaja: Annina Sillanpää, Valikoimapäällikkö

Omia tuotemerkkejä: Create, Trendy Line, Classic Line, Chic Femme, eighty8, XSWSports, Young Line ja Z.I.P. jeans

Halonen on ainoa tutkituista yrityksistä, joka ei kuulu BSCI-järjestelmään eikä se kuulu mihinkään muuhunkaan vastuujärjestelmään.

Missä riskimaissa vaatteet valmistetaan:

Halosen mukaan suurin osa sen omasta tuotannosta tulee Euroopasta ja Kiinasta. Yritys kertoo, ettei se harjoita ostotoimintaa eräiltä eettisen ostamisen riskialueilta, kuten esimerkiksi Bangladeshista, Kambodžasta tai Pakistanista.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Ei tietoa

Yrityksen toiminta ihmisoikeusloukkaustilanteissa

Halosen mukaan toimiessaan ulkomaisten tavarantoimittajien kanssa yritys vaatii heitä noudattamaan Suomessa yleisesti käytössä olevia periaatteita koskien mm. orja- ja lapsityövoiman käyttöä.

Halonen kertoo suhtautuvansa erittäin tiukasti muun muassa lapsityövoimaan. Yrityksen mukaan jos lapsityövoimaa ilmenee, se lopettaa yhteistyön tällaisen tehtaan kanssa heti.

Omat ostokäytännöt ja ihmisoikeudet

Halonen kertoo, että se on tehnyt yhteistyötä nykyisten toimittajiensa kanssa useita vuosia ja toiminnan perustana on molemminpuolinen luottamus. Yrityksen mukaan sen ostopäätösten kriteerinä ei ole halpa hinta, vaan korkea laatutaso. Halosen mukaan se tunnustaa ja tiedostaa eettisen vastuun merkityksen hankintatoiminnassa, ja kehittää toimintansa vastuullisuutta jatkuvasti resurssiensa mukaan.

Korvaus ihmisoikeusloukkausten uhreille

Ei tietoa

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu oikeus

Ei tietoa

Elämiseen riittävä palkka

Ei tietoa

Ulkopuoliset auditoinnit ja omat tarkastukset

Halonen kertoo ulkoistaneensa käyttämiensä tehtaiden monitoroinnin Kiinassa suomalaiselle Nikolai Sourcing -nimiselle yritykselle. Halosen omien sanojen mukaan Nikolai Sourcingin standardit ovat osittain tiukemmat kuin BSCI-järjestelmässä. Lisäksi Halonen kertoo, että kaikki sen käyttämät kiinalaiset tehtaات ovat BSCI-sertifioituja tai liittymässä kyseiseen järjestelmään.

Halonen kertoo myös vierailevansa useita kertoja vuodessa kaikkien toimittajiensa luona: sekä heidän toimistoissaan että tehtaissaan.

Vastuullisuus ja uusien tavarantoimittajien valitseminen

Ei tietoa

Kehitystyö tehtaiden kanssa

Ei tietoa

Mikä vastuutyössä on yrityksen mukaan erityisen onnistunutta

Ei tietoa

Hyviä käytäntöjä ulkomaisilta vaateyrityksiltä

Switcher ja elämiseen riittävä palkka⁴⁹

Sveitsiläinen vaateyritys Switcher on sitoutunut siihen, että työntekijät yrityksen tuotantoketjussa saavat elämiseen riittävän palkan.

Switcherin mukaan elämiseen riittävän palkan maksaminen on keskeinen elementti, jonka se katsoo, ennen aloittamista liikesuhteessa tavarantoimittajan kanssa – tätä periaatetta se noudattaa kaikissa tuotantomaisaansaan. Switcher vertaa aina uutta tavarantoimittajaa etsiessään tavarantoimittajan maksamaa palkkaa elämiseen riittävään palkkaan. Palkat, joita tavarantoimittaja maksaa, ovat suuressa roolissa päätettäessä aloitetaan-ko yhteistyö tietyn tavarantoimittajan kanssa vai ei. Auditoinneissa tarkastetaan mikä on elämiseen riittävän palkan ja aktuaalisesti maksetun palkan ero. Jos eroa on, tehtaan kanssa tehdään korjaava suunnitelma siitä, miten ja millä aikataululla päästään elämiseen riittävään palkkaan auditoinnin jälkeen.

Yritys käyttää Asia Floor Wagen⁵⁰ laskelmia määrittääkseen elämiseen riittävän palkan eri maissa. Switcherin mukaan neljällä sen tavarantoimittajan Kiinan tehtaalla maksetaan elämiseen riittävää palkkaa. Lisäksi yritys on Bangladeshissa käynnistänyt eräessä tehtaassa projektin, jossa tehtaan työntekijöille maksetaan vuosittainen bonus erillisestä solidaarisuusrahastosta. Tarkoitus on saada aktuaalisia tuloja ylöspäin. Projektissa jokaisen tilauksen ostohinnasta sijoitetaan 1 % lisää solidaarisuusrahastoon (tämän prosentin on laskettu tuplaavan tehtaan työntekijöiden palkat, jos yrityksellä olisi 100 % osuus tehtaan tilauksista). Rahaston varat jaetaan joka vuosi kaikille tehtaan työntekijöille. Switcher kertoo yrittävänsä saada myös muita kyseisestä tehtaasta ostavia brändejä sitoutumaan rahastoon. Metodi ei suoraan takaa työntekijöille elämiseen riittävää palkkaa – erityisesti, koska Switcherillä on kyseisen tehtaan tilauksista vain 6 %:n osuus. Vaikka yrityksen osuus olisikin 100 %, palkat vain tuplaantuisivat tällä metodilla. Asia Floor Wagen laskelmien mukaan elämiseen riittävään palkkaan Bangladeshissa tarvitaan vähimmäispalkan viisinkertaistuminen. Clean Clothes -kampanja näkee kuitenkin metodissa ansioita. Potentiaalisesti tämä voisi olla tapa, jolla samasta tehtaasta ostavat brändit voisivat yhdessä osallistua palkkojen nostamiseen. Metodia kiitellään myös siitä, että se on implementoitu yhdessä paikallisten liittojen sekä tehtaan työntekijöiden kanssa.

Marks & Spencer ja ostokäytännöt sekä elämiseen riittävä palkka⁵¹

Marks & Spencer on sitoutunut varmistamaan omien ostohintojensa kautta sen, että heidän tavarantoimittajansa pystyvät maksamaan elämiseen riittävää palkkaa työntekijöilleen. Yritys on kehittänyt työkalun (Cost Price Model), jolla pystytään laskemaan, että Marks & Spencerin ostohinnat ovat riittäviä siihen, että tavarantoimittajat pystyvät maksamaan elämiseen riittävän palkan. Työkalu jakaa vaateen ostohinnan pienempiin pääkomponentteihin, joita ovat muun muassa suorat ja epäsuorat työvoimakustannukset, sosiaaliturvaedut ja keskimääräiset kuukausiansiot työntekijöille. Työkalu perustuu laskelmiin ja tutkimukseen työminuuttien määrästä, tehokkuudesta, elämisen hinnasta tietyllä alueella ja teoreettisista palkkalaskelmista. Kun työkalulla on laskettu se osa hinnasta, joka tarvitaan elämiseen riittävien työvoimakustannusten kattamiseen, tästä osasta ei enää neuvotella. Marks & Spencerin osto- ja hankintatiimit käyttävät tätä työkalua päivittäin neuvottellessaan hinnoista. Työkalua on käytetty yrityksen mukaan 14 maassa viiden viime vuoden aikana.

Yritys kertoo myös olevansa tietoinen siitä, että monet tehtaات tarvitsevat teknistä tukea palkkojen nostamiseen. Marks & Spencerillä on tätä varten muun muassa Bangladeshissa ja Intiassa ohjelmia, joissa tuottavuuden ja laadun kasvun kautta pyritään korkeampiin palkkoihin.

Marks & Spencerillä on myös prosessi, jossa erinomaisesti vastuullisuusasioissa pärjävälle tehtaalle myönnetään ”Ethical Excellence” -status. Statuksen saaneissa tehtaissa on yrityksen mukaan erinomaiset työolot ja niissä maksetaan elämiseen riittävää palkkaa. Marks & Spencerin ostajat taas saavat vuotuisen bonuksensa sen mukaan, miten monia ”Ethical Excellence” -tehtaita he ovat käyttäneet. Marks & Spencerin mukaan tämä käytäntö ajaa todella tehtaita maksamaan enemmän palkkaa työntekijöilleen.

49 Tiedot on suomennettu Clean Clothes Campaignin tutkimuksesta Tailored Wages. Tutkimus ja yritysten vastaukset kokonaisuudessaan löytyvät täältä: <http://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/>

50 <http://www.cleanclothes.org/livingwage/what-is-the-asia-floor-wage>

51 Tiedot on suomennettu Clean Clothes Campaignin tutkimuksesta Tailored Wages. Tutkimus ja yritysten vastaukset kokonaisuudessaan löytyvät täältä: <http://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/>

Johtopäätökset

Yritysten vastauksista sai hyvän kuvan niiden tekemästä vastuutyöstä lukuun ottamatta L-Fashion Groupia, Veljekset Halosta sekä Texmoda Fashion Groupia, joiden vastaukset olivat suppeat. Suurin osa vastanneista yrityksistä edistää ihmisoikeuksien toteutumista tuotantoketjuissaan, mutta parannettavaa on paljon.

Selvityksessämme eniten plussia⁵² ihmisoikeuksien huomioonottamisesta sai Stockmann (4), toiseksi eniten niitä saivat (3) Nanso Group, Marimekko ja Kesko, kaksi plussaa tuli SOK:lle ja Reimalle, ja yksi plussia L-Fashion Groupille, Texmodalle ja Haloselle.

Huolestuttavin löydös on se, ettei yksikään haastatelluista suomalaisyrityksistä ole sitoutunut maksamaan elämiseen riittävää palkkaa. Jokaisen tulisi saada oikeudenmukainen korvaus työstään, mutta tämä ei globaalissa vaatetuotannossa useinkaan toteudu. Suuri edistysaskel olisi, jos vaateyritykset sitoutuisivat elämiseen riittävän palkan maksamiseen tuotannossaan.

Yritykset myös luottavat liikaa BSCI-järjestelmään ihmisoikeus-asioissa. Järjestelmään kuulumisen ei takaa, että ihmisoikeuksia kunnioitetaan tuotannossa.⁵³

Ilahduttavan monet yrityksistä ovat valmiita tarkistamaan ostokäytäntöjään havaitessaan ihmisoikeusloukkauksia ja ottavat vastuullisuusasiat huomioon uusia tavarantoimittajia valitessaan. Lisäksi monet tekevät omia tarkastuksia tai vierailevat itse tehtailla.

Tuotantomaat

Osa selvityksessä mukana olevista yrityksistä hankkii omien sanojensa mukaan paljon Euroopasta, ja osalla niin sanottujen riskimaiden osuus hankinnasta on suuri. Riskimaiden osuus on pieni Marimekolla (n. 13 %), Nansolla (30 %) ja Keskolla (20,8 %). Riskimaista hankkivat paljon Reima (100 %), L-Fashion Group (95-100 %), Stockmann (96 %) ja SOK (79 %). Veljekset Halosen ja Texmodan vastaus oli niin suppea, ettei riskimaiden osuus käynyt selville.

Aasiasta tai ylipäänsä riskimaista hankkiminen ei ole lähtökohtaisesti huonoa, mutta tuotannon tapahtuessa kaukana tuotantoketjut saattavat olla monimutkaisempia tai pidempiä. Tämä lisää riskiä, että jossain kohtaa tuotantoketjua tapahtuu ihmisoikeusloukkauksia. Lisäksi tuotantoketjujen piteneminen ja kehitysmaissa valmistaminen tuovat tullessaan vastuun sen varmistamisesta, että työolot ovat kunnolliset. Emme kuitenkaan kannusta yrityksiä siirtämään tuotantoaan pois riskimaista, erityisesti koska tämä jättäisi maat ja niiden

vaatetyöntekijät entistä huonompaan asemaan. Lisäksi Itä-Euroopassa työolot ja palkat ovat usein suhteellisesti yhtä huonot kuin Aasiassa⁵⁴ ja Euroopassakin on riskimaita; BSCI-järjestelmä määrittelee riskimaiksi Euroopan maista esimerkiksi Albanian, Bosnia-Herzegovinan, Georgian, Kosovon ja Ukrainan.⁵⁵

Vastuullisuusjärjestelmät

Selvityksessä mukana olevista yrityksistä BSCI-järjestelmän jäseniä ovat Kesko, L-Fashion Group, Marimekko, Nanso, Reima, SOK, Stockmann ja Texmoda. Halonen ei ole minkään vastuullisuusjärjestelmän jäsen.

Tuontikaupan yritysvastuu muodostuu helposti kehitysmaissa olevien tavarantoimittajien ja tehtaiden kontrolloinniksi sen sijaan, että rikkaissa maissa olevat brändiyritykset muuttaisivat omaa toimintaansa. Eettisen kaupan puolesta ry ja muut kansainvälisen Clean Clothes -kampanjan järjestöt kritisoivat yrityksiä ja BSCI-järjestelmää juuri tästä. Järjestöjohtoisten vastuujärjestelmien ideana on, että niitä johtavat ammattiliitot, järjestöt, korkeakoulut ja julkisen sektorin toimijat voivat varmentaa brändiyritysten toimintaa ulkopuolelta. Tämä on tarpeellista, koska usein tarvitaan puolueeton, ei-yrityssidonnainen taho varmistamaan ihmisoikeuksien toteutuminen tuotannossa. Tehtaitten työolojen kehittämiseksi on pitkällä tähtäimellä tehokkaampaa tehdä yhteistyötä eri tahojen, kuten ammattiliittojen, brändiyritysten ja tehtaitten välillä, kuin korostaa ulkopuolista kontrollointia. Yksikään suomalainen vaatetusyritys ei ole jäsenenä missään järjestöjohtoisessa vastuujärjestelmässä, ulkomaisista suurista vaatetusbrändiyrityksistä sen sijaan moni on, esimerkiksi espanjalainen Zara-ketjusta tuttu Inditex, ruotsalaiset Filippa K, Haglöfs ja H&M sekä yhdysvaltalainen Gap.

Ihmisoikeusvaikutusten arviointi

Ihmisoikeusvaikutusten arviointia tulisi kehittää jokaisessa tutkitussa yrityksessä. Nanso ja SOK viittaavat tässä kohtaa pääasiassa BSCI-järjestelmään, joka kannustaa jäsenyrityksiään tekemään ihmisoikeusvaikutusten arviointeja. Marimekko sanoo tekevänsä ihmisoikeusvaikutusten arviointia alkuperämaa-, tavarantoimittaja- ja tuotekohtaisesti. Stockmann vastasi valvovansa ihmisoikeuksien toteutumista omin ja BSCI:n tarkastuksin. Kesko kertoo tekevänsä ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin vuoden 2014 aikana.

Yritysten vastauksista ei saa tarkkaa kuvaa siitä, mitä ne itse asiassa tekevät ihmisoikeusvaikutusten arvioimiseksi. Kokonaisvaltaisen ja vaikuttavan ihmisoikeusarviointin tulisi tapahtua itse asianosaisten eli tässä tapauksessa ompelijoiden ja myös paikallisten ammattiliittojen ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Yritysten tulisi myös raportoida keskeisistä löydöksistään ja siitä, mitä ne tekevät lieventääkseen mahdollisia löytyneitä riskejä.

⁵² Ks. plussien määräytymisestä kohta Yritysten vastaukset.

⁵³ Tämä selvitys sivulla 7.

⁵⁴ Clean Clothes Campaign 2014 Stitched up. Osoitteessa <https://www.cleanclothes.org/livingwage/stitched-up>.

⁵⁵ BSCI Risk Countries http://www.bsci-intl.org/system/files/countries_risk_classification_final_version_20140109_1.pdf

Toiminta ihmisoikeusloukkaustapauksissa

Yleisesti ottaen vastanneet yritykset sanovat päättävänsä ihmisoikeusloukkauksia kohdattaessaan toimenpiteet tapauskohtaisesti. Pääosin yritysten toimenpiteet riippuisivat tavarantoimittajan valmiudesta kantaa vastuuta ja rikkomusten vakavuudesta. Jotkut (Marimekko, Nanso ja SOK) mainitsevat oma-aloitteisesti, että ihmisoikeuksien loukkauksia ei ole tähän mennessä tullut ilmi. Stockmann myöntää, että lapsityötapauksia on sattunut vuosikymmenten aikana muutama ja kertoo, että sillä on toimintatapa lapsityön varalle.

Liian matalat palkat, liian pitkät työajat sekä lapsityöksi ja pakkotyöksi laskettavat käytännöt ovat vaatealalla niin yleisiä, että on hälyttävää, kun yritykset kertovat, että ihmisoikeusloukkauksia ei ole tullut ilmi. Vastaukset kertonevat enemmän valvonnan heikkoudesta kuin siitä, että ongelmia ei olisi.

Monet vastanneista yrityksistä kertoivat katkaisevansa liikesuhteet tavarantoimittajaan, jos tavarantoimittaja ei korjaa toimintaansa ihmisoikeusloukkauksien tullessa esille. Halonen kertoo lopettavansa yhteistyön tehtaaseen heti, jos esimerkiksi lapsityövoimaa ilmenee. Texmoda taas sanoo, että ihmisoikeusloukkauksien satuesssa se päättäisi yhteistyön. BSCI-järjestelmässäkin tavarantoimittajatehtaan pitää reputtaa useita auditointeja ennen kuin järjestelmä suosittelee liikesuhteiden katkaisemista.⁵⁶ Onkin tärkeää, että suomalaiset brändiyritykset antaisivat tavarantoimittajille tarpeeksi aikaa korjausten tekemiseen, suosisivat pitkiä liikesuhteita ja tukisivat näitä parannuksissa sen sijaan, että vetäisivät tilauksensa herkästi pois. Muuten kärsijöinä ovat helposti ompelijat. Monet haastatelluista yrityksistä (Marimekko, Nanso Group, SOK, Stockmann, Texmoda ja Halonen) sanovatkin suosivansa pitkiä liikesuhteita.

Korvaukset ihmisoikeusloukkauksien uhreille

Yksikään yritys ei sanonut suoralta kädeltä olevansa valmis maksamaan korvauksia ihmisoikeusloukkausten uhreille, vaikka Ruggien periaatteiden mukaan yrityksillä on velvollisuus korvata myös tavarantoimittajien aiheuttamia ihmisoikeusrikkomuksia. Marimekko jätti oven siltä osin raolleen sanomalla, että se harkitsisi tapauskohtaisesti korvausten maksamiseen osallistumista, mutta se pitää lähtökohtana sitä, että loukkaajataho vastaa korvauksista. Nanso sanoo myös, että se tulkitsee tilanteet tapauskohtaisesti. SOK mainitsee, että se ei ole ollut tilanteessa, jossa toimintamallia ihmisoikeusloukkausten korvaamiseen tarvittaisiin. Stockmann vastaa, että se toimii ongelmatapauksissa yhteistyössä

tehtaiden kanssa, myös kompensoinnin osalta. Stockmann myös myöntää, ettei se joissain tapauksissa jatka tilauksia tehtaalta ennen kuin työntekijä on saanut kompensointia ja antaa ymmärtää, että myös tehtaalla olisi osallistuttava kompensointiin. Keskon mukaan sillä ei ole velvoitetta hyvittää toisen yrityksen aiheuttamia mahdollisia ihmisoikeusloukkauksia.

Ostokäytännöt, uusien tavarantoimittajien hankkiminen ja vastuullisuus

Brändiyritysten maksamat ostohinnat sekä niiden vaatimat toimitusaikataulut antavat raamit, joiden puitteissa tehtaalla voivat toimia vastuullisesti. Siksi on tärkeää, että brändiyritykset kiinnittävät huomiota omiin ostokäytäntöihinsä. Reima kertoo tarkistavansa, voisiko se vaikuttaa omiin ostokäytäntöihinsä tilanteen korjaamiseksi, jos se havaitsee ihmisoikeusrikkomuksia. Marimekko ja SOK sanovat olevansa valmiita samaan ja tekevänsä tilaukset hyvissä ajoin. Kesko kertoo myös olevansa valmis keskustelemaan ostokäytännöistään. Nanso Groupin vastauksesta saa kuvan, että se kiinnittää huomiota ostokäytäntöihinsä monipuolisesti ja kehittää toimintaansa siltä osin.

Suomalaiset yritykset voisivat tehdä enemmänkin. Selvityksessä esimerkkinä käyttämämme Marks & Spencer on kehittänyt työkalun, jolla se laskee, että yrityksen ostohinnat ovat riittäviä elämiseen riittävän palkan maksuun ompelijoille. Lisäksi se kannustaa ostajiaan valitsemaan eettisempiä tehtaita sitomalla ostajien vuositteiset bonukset ostokäytäntöjen vastuullisuuteen

Ilahduttavan monet vastanneista yrityksistä (Kesko, Marimekko, Nanso, Reima, SOK, Stockmann ja Texmoda) sanovat valitsevansa uudet tavarantoimittajansa tarkasti niin, että ne ottavat valinnassa huomioon vastuullisuuskäsitteitä. Kesko kertoo, ettei se kilpailuta keskenään esimerkiksi SA8000-sertifioitua tehdasta ja sellaista tehdasta, jossa auditointi ei ole edes suunnitelmassa. Marimekko sanoo, että se tekee uusia tavarantoimittajia valitessaan kokonaisvaltaisen arvion, jossa myös vastuullisuuskäsitteet otetaan huomioon. Nanso kertoo, että tehtaalla halukkuus vastuullisten toimintatapojen kehittämiseen on yksi osa-alue uuden tavarantoimittajan valinnassa ja lisää, että vastuullisuudella voidaan säästää kustannuksia. Reima taas kertoo, että se auditoi itse sopimusvalmistajat ennen lopullista valintaa. SOK:n mukaan hinta, laatu ja vastuullisuus taas painavat yhtä paljon tavarantoimittajaa valitessa. Stockmann kertoo, että sen ostokonttorit tarkastavat jokaisen käyttämänsä tehtaan toimintamallit ennen sopimuksen tekoa ja vastuullisuus on työssä tärkeässä osassa. Texmodan mukaan hyväksytty BSCI-auditointi on yksi ratkaisevista kriteereistä uusia tavarantoimittajia valitessa.

Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvotteluoikeus

Lähes kaikki vastanneet yritykset (Kesko, Marimekko, Nanso, Reima, SOK, Stockmann ja Texmoda) edistävät ay-oikeuksia eli järjestäytymis- ja neuvotteluoikeutta pääasiassa BSCI-järjestelmän avulla. Lisäksi Keskolla on ollut Vietnamissa yhteistyössä muun muassa Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskuksen ja SAK:n kanssa hanke, jossa tehtailla järjestettiin koulutusta ammattiyhdistystoiminnasta. Keskon mukaan järjestäytymisvapauksiin liittyvien oikeuksien toteutumista on tehtailla erittäin vaikea valvoa ja yksittäisen ostajayrityksen vaikutus- ja valvontamahdollisuudet ovat hyvin pienet. Stockmann valvoo ay-oikeuksien toteutumista lisäksi omin tehdastyöntekijöiden haastatteluin.

Suomalaiset yritykset ja niiden tavarantoimittajien käyttämät tehtaot voisivat ottaa ammattiliitot mukaan valvojiksi ja työolojen kehittäjiksi allekirjoittamalla sopimuksia ammattiliittojen kanssa. Nämä sopimukset voivat koskea yksittäisen työntekijän oikeutta järjestäytyä ammattiliittoon ja neuvotella oikeuksistaan, koko työpaikan liittymistä liittoon ja neuvottelemista johdon kanssa tai sopimus voi olla luonteeltaan niin sanottu globaali raamisopimus, jonka brändiyritys allekirjoittaa kansainvälisen ammattiliiton kanssa ja joka voi koskea kaikkia brändiyrityksen käyttämiä alihankkijoita. Yksikään suomalainen brändiyritys ei ole allekirjoittanut globaalia raamisopimusta. Kysyimme selvityksessä myös yksittäistä työntekijää tai työpaikkaa koskevista sopimuksista, mutta yritykset viittasivat sen kohdalla vain BSCI-järjestelmään.

Elämiseen riittävä palkka

Elämiseen riittävä palkka on keskeinen ihmisoikeus, joka ei useinkaan toteudu. On huolestuttavaa, että yksikään haastatelluista suomalaisesta yrityksestä ei ollut sitoutunut maksamaan elämiseen riittävää palkkaa. Ulkomaisista siihen ovat sitoutuneet esimerkiksi selvityksessä esittelemämme Marks & Spencer ja Switcher.⁵⁷ Lähes kaikki haastatellut yritykset tarkastavat palkkoja BSCI-järjestelmän toimintaohjeen mukaisesti, jossa ei edellytetä elämiseen riittävän palkan maksamista. Olisi erittäin tärkeää, että suomalaisetkin vaateyritykset sitoutuisivat julkisesti elämiseen riittävään palkkaan tuotantoketjuissaan ja tekisivät toimintasuunnitelman siitä, miten tähän päästään. Lain mukaiset vähimmäispalkat tuotantomaissa erityisesti Aasiassa ja Itä-Euroopassa eivät lähes koskaan ole elämiseen riittävällä tasolla. Lisäksi tehtaot tinkivät jopa vähimmäispalkoista: BSCI-järjestelmän vuosikertomuksen mukaan vajaassa 40 prosentissa Bangladeshissa tehdyistä tarkastuksista palkat eivät ole edes paikallisen vähimmäismäärän mukaiset.⁵⁸ Selvityksessä esittelemiemme ulkomaisten

yritysten vastauksista voi todeta, miten elämiseen riittävän palkan maksamisen hyväksi voitaisiin suomalaisyrityksissä tehdä vielä paljon enemmän.

Omat tehdastarkastukset

L-Fashion Group ja Stockmann tekevät tehtailla omia tarkastuksia BSCI-järjestelmän tarkastusten lisäksi. Myös Halosen, Marimekon, Nanson, Reiman, SOK:n ja Texmodan henkilökunta käy tehtailla, mutta käynnit eivät ole varsinaisia tarkastuksia. Keskolla taas on oma monitorointiohjelma Kiinassa ja Intiassa. Omat tarkastukset ovat tärkeitä, sillä BSCI-järjestelmän rivijäsenenä brändiyritykset pääsevät melko helpolla, eivätkä välttämättä saa totuudenmukaista kuvaa tehdasoloista. Omien tarkastusten avulla yritykset saavat paremmin tietoa alihankkijoiden työoloista ja pystyvät vaikuttamaan niihin. Järjestöjohtoisten vastuullisuusjärjestelmien jäsenyyttä voi suositella varsinkin niille yrityksille, jotka tarkastavat tehtaita itse, sillä jotkut vastuullisuusjärjestelmistä (esimerkiksi Fair Wear Foundation) velvoittavat yritykset valvomaan tehtaiden työoloja itse.

Työolojen kehittäminen

Sen lisäksi, että yritysten tulisi Ruggien periaatteiden mukaisesti valvoa ihmisoikeuksien toteutumista tuotantoketjuissaan, niiden tulisi kehittää tehtaiden työoloja. Järjestöjohtoiset vastuujärjestelmät keskittyvät kehittämiseen, kun BSCI-järjestelmän ytimessä ovat tehdastarkastukset. Keskon monitorointiohjelma Kiinassa ja Intiassa tähtää BSCI-järjestelmän mukaisiin tarkastuksiin ja yritys yrittää lisäksi sitouttaa tavarantoimittajia jatkuvaan parantamiseen. Myös Nanso sanoo rohkaisevansa BSCI-järjestelmän mukaisten auditointien läpäisseitä tehtaita kehittämään toimintaansa kohti SA8000-standardia. Stockmann tarkastaa ja kehittää tehtaiden oloja itse, ja sillä on projekti työntekijöiden elinolojen, työolojen ja etuuksien parantamiseksi. SOK viestii tehtaalle, että yritys on tukena niiden kehittämisessä ja se tekee Bangladeshissa yhteistyökumppanin kanssa opastusta palo- ja rakennusturvallisuuden parantamiseksi. Marimekko sanoo kiinnittävänsä huomiota ihmisoikeusloukkausten ennaltaehkäisyyn ja tukevansa tavarantoimittajia tapauskohtaisesti esimerkiksi työturvallisuuskoulutuksen muodossa. Veljekset Halosen, L-Fashion Groupin ja Texmodan vastauksista ei käynyt ilmi, mitä ne tekevät tehtaiden työolojen kehittämiseksi.

⁵⁷ Kansainvälisten brändiyritysten vastaukset Elämiseen riittävästä palkasta selviävät Clean Clothes -kampanjan raportista Tailored Wages, joka on saatavilla osoitteessa <https://www.cleanclothes.org/livingwage/tailoredwages/tailored-wage-report-pdf>.

⁵⁸ BSCI Annual Report 2013, s. 19 http://www.bsci-intl.org/system/files/bsci-2014-05-26-annual_report_2013-uk-a4-mai_2014-def-internet_1.pdf.

Suosituksia

Yrityksille

- Yritysten tulisi tehdä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen, ammattiliittojen ja muiden yritysten kanssa. Hyvä tapa tehdä tätä työtä olisi liittyä järjestöjohtoihin vastuujärjestelmiin
- Yritysten tulisi sitoutua elämiseen riittävään palkkaan julkisesti ja luoda toimintamalleja tämän saavuttamiseksi
- Yritysten tulisi tehdä kattavaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden (Ruggien periaatteet) mukaisesti sekä raportoida havaituista riskeistä ja toimista niiden minimoimiseksi
- Yritysten tulisi sitoutua korvaamaan mahdolliset tuotantonsa aiheuttamat ihmisoikeusloukkaukset uhreille
- Yritysten tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia tuotantoketjuissaan, vaikka valtiot, joissa ne toimivat, eivät niin tekiskään

Kansalaisille

- Vaadi vaateyrityksiä kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja kysy miten ne ottavat vaatetyöntekijöiden ihmisoikeudet huomioon
- Harkitse ennen kuin ostat ja osta eettisesti tuotettua
- Painosta ennemmin kuin boikotoi
- Kysy kansanedustajilta, mitä he tekevät yritysvastuun edistämiseksi Suomessa

Päättäjille

Suomen valtion tulisi varmistaa, että:

- Suomalaisille yrityksille asetetaan ihmisoikeusarviointien tekeminen ja epäkohtien korjaaminen lakisääteiseksi
- Suomalaisille yrityksille asetetaan lakisääteiset raportointivaatimukset ihmisoikeusarviointien tekemisestä: yritysten tulisi julkisesti ja säännönmukaisesti kertoa merkittävistä ihmisoikeusriskeistään, toimista niiden minimoimiseksi ja näiden vaikutuksista maakohtaisesti
- Oikeussuojaa kehitetään siten, että kaikilla suomalaisten yritysten ihmisoikeusloukkausten uhreilla on pääsy tehokkaisiin oikeuskeinoihin

Liite 1 Saatekirje ja kysymysrunko

Hei,
Viitaten puhelinkeskustelumme, lähetän tässä kysymykset selvitystämme varten. Kiitos, kun olette lupautuneet ottamaan osaa kyselyyn!

Kaikki kysymykset viittaavat siis omien merkkienne vaate tuotantoon riskimaissa. Selvityksemme käsittelee sitä, miten suomalaiset vaatealan yritykset ottavat ihmisoikeudet huomioon tuotannossaan.

Selvityksemme pohjautuu YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeviin ohjaaviin periaatteisiin (ns. Ruggien periaatteet, löytyvät täältä).⁵⁹ Periaatteet määrittävät, että vastuu tuotannon ihmisoikeuksista on niin valtioilla kuin yrityksilläkin. Yrityksillä on vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikka valtio, jossa yritys toimii, ei niin tekisikään. Yritysten tulisi myös toimia huolellisuusperiaatteen mukaisesti; välttää ihmisoikeusloukkausten tekemistä ja käsitellä haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia, joihin ne ovat olleet osallisina.

Suomessa on tällä hetkellä pohdinnassa toimeenpanosuunnitelma periaatteiden soveltamisesta Suomen lainsäädäntöön. Niin suomalaisten kuin ulkomaisten yritystenkin saattaa olla pakollista tulevaisuudessa raportoida toimintansa ihmisoikeusvaikutuksista sekä tehdä kattava kartointi ihmisoikeusriskeistä tuotantoketjunsä varrella.

Selvityksen tulokset, yritysten vastaukset, sekä prosessi julkaistaan siihen tarkoitetuilla nettisivuilla sekä julkaisutalaisuudessa.

Pyydän ottamaan meihin yhteyttä (yhteystiedot alla, yhteys ensisijaisesti Anna Häriin) jos kysymyksissä on jotain epäselvyyttä tai tarvitsette lisätietoa jostakin. Miellämme käymme kanssanne dialogia koko selvityksen teon ajan.

Toivomme, että käytätte tämän mahdollisuuden yrityksenne vastuullisuudesta kertomiseen. Pyydämme lähettämään vastaukset mahdollisimman pian mutta kuitenkin viimeistään xx. Jos tämä aikataulu on liian tiukka, olemme kiitollisia, jos voitte ilmoittaa asiasta.

Kiitos etukäteen.

Yhteistyöterveisin
Eettisen kaupan puolesta ry

Selvityksen tekijät:

Anna Häri
Kampanjakoordinaattori
anna.harri@eetti.fi
044 595 0094

Outi Moilala
Vapaa tutkija
Outi.moilala@iki.fi

Kaikki kysymykset viittaavat siis omien merkkienne vaate tuotantoon riskimaissa.

Yrityksen nimi:

Yhteystiedot:

1. Mistä riskimaista omien merkkienne tuotteet tulevat (huom. monet Itä-Euroopan maat luokitellaan riskimaiksi) ja kuinka suuret ovat kunkin valmistusmaan osuudet? Maat, jotka on luokiteltu riskimaiksi löydätte täältä: <http://www.bsci-intl.org/bsci-list-risk-countries-0>

2. Kuulutteko muihin vastuullisuusjärjestelmiin/ -verkoitoin kuin BSCI:hin?

3. Onko teillä omaa eettistä ohjeistusta (Code of Conduct)? Ystävällisesti liittääkää eettinen ohjeistuksenne (jos eri kuin BSCI) vastauksenne mukana? Järjestäytymis- ja kollektiivinen neuvottelu oikeus

4. Edellyttäkö tavarantoimittajiltanne, että ne sallivat tehtaissaan työntekijöiden järjestäytymisen ammattiliittoon (esimerkiksi työntekijöille annettavalla Freedom of association guarantee -dokumentilla) ja että työntekijöiden valitsemalla ammattiliitolla on tarvittaessa pääsy tehtaalle (esimerkiksi ammattiliiton kanssa solmittavan Access to workplace guarantee -dokumentilla)?

b) Miten varmistatte, että tuotteitanne valmistavat työntekijät ovat tietoisia järjestäytymis- ja kollektiivisesta neuvottelu oikeudestaan ja että nämä oikeudet toteutuvat myös käytännössä ilman, että työntekijöitä uhkaillaan tai painostetaan järjestäytymisen johdosta? Koulutatteko työntekijöitä/ esimiehiä tehtailla järjestäytymis- ja kollektiivisesta neuvottelu oikeuksista?

5. Edellyttäkö tavarantoimittajiltanne, että
a) kullakin tehtaalla on ammattiliiton kanssa neuvoteltu työehtosopimus

b) kullakin työntekijällä on henkilökohtaisesti allekirjoitettu työ sopimus?

59 http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

BSCI-järjestelmä: Yrityksenne on BSCI:n jäsen. BSCI-järjestelmän ei kuitenkaan ota huomioon eräitä keskeisiä kriteereitä, jotka varmistaisivat ihmisoikeuksien toteutumisen tuotannossa.

Elämiseen riittävä palkka on keskeinen ihmisoikeus, joka on tunnustettu monissa ihmisoikeussopimuksissa. Riskimaissa valtion asettama minimipalkka ei (lähes koskaan) kata elämiseen tarvittavia kustannuksia. BSCI-järjestelmä taas ei vaadi elämiseen riittävää palkkaa.

6. Onko yrityksenne sitoutunut maksamaan elämiseen riittävää palkkaa tuotteitanne tekeville työntekijöille? Miten varmistatte, että tuotteitanne tekevät työntekijät saavat elämiseen riittävää palkkaa?

Ihmisoikeusvaikutusten kattava arviointi: BSCI vaatii jäseniään tekemään kartoituksen/itsearviointin tuotantonsa vaikutuksista BSCI:n eettiseen ohjeistoon (Code of Conduct) nähden. BSCI:n eettinen ohjeisto ei kuitenkaan kata eräitä keskeisiä ihmisoikeusriskejä (kuten yllämainittu elämiseen riittävä palkka). Ruggien periaatteissa keskeinen idea on, että yritysten tulee suorittaa ihmisoikeusvaikutusten kattava arviointi eli due diligence -prosessi.

7. Tekeekö yrityksenne kattavaa tuotantonne ihmisoikeusvaikutusten arviointia (laajemmin kuin mitä BSCI-velvoittaa)? Entä jos huomaatte merkittäviä ihmisoikeusriskejä tuotannossanne, teettekö toimenpanosuunnitelmaa siitä, miten näitä voisi välttää?

Ruggien periaatteiden keskeinen viesti on, että yritysten pitää kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikka valtiot, joissa ne toimivat, eivät niin tekisikään. Vastuu ihmisoikeusloukkauksista ja niihin puuttumisesta on tällöin myös yrityksillä, ei vain valtioilla. Useiden valtioiden, varsinkin kehitysmaiden, lainsäädäntö on ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta liian löyhää tai sitä ei valvota riittävästi. On siis tärkeää, että yrityksillä on omaa toimintaohjeistusta ihmisoikeusloukkauksien varalle, eivätkä ne luota liikaa valtion toimenpiteisiin.

8.a) Miten toimitte, jos huomaatte, että ihmisoikeusloukkauksia (kuten orjatyötä, lapsityötä) tapahtuu tuotantoketjunne varrella? Onko teillä omaa toimintaohjeistoa tällaisten tapausten varalle?

b) Onko yrityksenne sitoutunut hyvittämään tuotantonne mahdolliset ihmisoikeusloukkaukset uhreille? Onko teillä toimintaohjeistossanne mainintaa siitä, miten pyritte hyvittämään ihmisoikeusloukkaukset uhreille? Auditoinnit

9. Miten suuri osa kaikista tehtaista, joista omien merkienne tuotteet tulevat, on auditoitu?

10. Auditoitteko itse omia tavarantoimittajienne tehtaita? Jos, niin miten suuren osan auditoitte itse?

Millainen toimintaohjeisto teillä on käytössä omilla tarkastuksillanne? Millaisia tuloksia olette saaneet omista auditoinneistanne?

11. Miten suuri osa tavarantoimittajienne käyttämistä tehtaista on auditoitu BSCI-järjestelmän puitteissa? Miten suuri osa näistä tehtaista on saanut BSCI-tarkastuksessa arvosanan a) Good, b) Improvement needed tai c) Non-compliant? Mitä teette jos tehdas ei läpäise BSCI-auditointia (eli saa arvosanan non-compliant)? SA8000 -sertifikaatti on BSCI:stä erillään oleva itsenäinen sertifikaatti, jota BSCI -verkosto suosittelee ”parhaana käytäntönä”. SA8000-sertifikaatissa on mm. vaatimus elämiseen riittävästä palkasta.

12. Vaaditteko tavarantoimittajiltanne BSCI:n auditointeja tiukemman version, SA8000-standardin läpäisyä? Miten monilla tavarantoimittajistanne on voimassa oleva SA8000-sertifikaatti?

Ihmisoikeusloukkauksiin tehtailla on usein monia syitä. Keskeinen vaikuttava tekijä on aikataulu- ja hintapaineet, jotka asettavat tehtaas useinkin tukalaan asemaan.

13. Tarkistatteko omien ostokäytäntöjanne, kuten hinta- ja aikataulupaineiden, vaikutuksia kun havaitsette ihmisoikeusloukkauksia? Entä silloin kun tehdas ei läpäise omaa/BSCI-auditointia? Olisitteko valmiita muuttamaan ostokäytäntöjanne, jos havaitsette niiden vaikuttavan negatiivisesti tehtaiden työoloihin?

Hinta ja vastuullisuus saattavat usein olla ristiriidassa keskenään alihankkijoita valittaessa.

14. Miten pyritte välttämään tätä ristiriitaa? Onko teillä ostopoliittista vastuullisuusohjeistusta? Miten valitsette alihankkijanne? Paljonko alihankkijoiden valinnassa painaa heidän vastuullisuutensa (esimerkiksi se, maksavatko he elämiseen riittävää palkkaa)? Entä paljonko hinta, laatu, toimitusvarmuus ja vastaavat tekijät?

Pyrimme kartoittamaan hyviä käytäntöjä siitä, miten yritykset voivat ottaa ihmisoikeudet huomioon tuotannossaan. Olemme kiinnostuneita vastuullisuudestanne erityisesti ihmisoikeuksien osalta.

15. Mikä vastuullisuustyössänne on erityisen onnistunut?

16. Mikä on vastuullisin tuotteenne ja miksi?

17. Kuinka loppukuluttajat saavat tietoa tuotteidenne valmistusolosuhteista?

18. Oletteko suunnitelleet johonkin muuhun vastuullisuusjärjestelmään (esim. Ethical Trading Initiative, Fair Wear Foundation) liittymistä?

19. Haluatteko kertoa jotain muuta liittyen vastuullisuustyöhönne?

